HILARION

ORNÉ VYDÁNÍ
BÁSNICKÝCH SPISŮ
JAROSLAVA VRCHLICKÉHO

HILARION.

BÁSEŇ

JAROSLAVA VRCHLICKÉHO.

(DRUHÉ VYDÁNÍ.)

TISKEM A NÁKLADEM J. OTTY V PRAZE.

(PSÁNO ROKU 1881.)

SVÉ

MATCE

PŘIPISUJU

TUTO PÍSEŇ ŽIVOTA A NADĚJE

J. V.

HILARION.

ČÁST PRVNÍ.

I.

Hilarion k bratřím.

Děl Hilarion k bratřím v Thebaidě:

»To nedostačí, v odříkání, v bídě
a na modlitbách trávit život celý.
Pán kvetoucí jest keř, a vy jste včely,
nuž leťte k němu! Život dát, jest málo.
Ku skále říci: Dej mi vodu, skálo!
moh pouze Mojžíš, nám to nedostačí;
a noci trávit v bdění a dny v pláči,
je dětinství. Bůh když zří život taký,
se usměje, odvrátí klidně zraky:
toť váza, z které hrobový květ voní,
a Satan s pohrdáním plivne do ní.«

A každý z bratří tvář svou v dlaních schoval,
a Hilarion klidně pokračoval:

»Dnes děláš pluh si, zítra ořeš půdu.
Však vyrval jsi dřív z duše bejlí — nudu?
Dnes zrno házíš v brázdu smělou dlaní,
však zkypřils vlastní hruď svou v lásky plání?

Dnes v práci pot se roní s čela tobě,
však jiného cos zří tvé oči obě;
tys propad pokušení, hřích tvým bohem,
on kyne z dálky kvetoucím ti hlohem;
květ vidíš — ne však trn ve žití hvozdě,
květ sprchne a trn ucítíš — však pozdě!
Ty vstaneš — odříkáš svou kapitolu,
pak práce jhem se stížíš roven volu;
tu nemyslíš, jak stroj svou konáš práci,
ty okov spouštíš v studnu, zříš, jak ztrácí
se v bezdné hloubi — zříš však na to tupý,
a přec by měly při tom jako supi
rvát myšlenky tvůj mozek, ale darmo,
klid, lhostejnost a lenost je to jarmo,
to závaží, jež ke dnu trhá tebe.
Ó červe, nač Pán stvořil pro tě nebe?
Pro jeho slunce měls kdy pohled vděčný?
Čím hvězdných zástupů rej nekonečný
byl tvému srdci, pils tam povznešení?
Zač stálo celé mystické tvé snění,
tvé na růženci dlouhé přemítání,
tvé v prázdno civění, jež bylo spaní,
při kterém tupé otvíral jsi oči?
K zlu ochotný vždy jako lev, kdy skočí,
byls v duši své. Ó zázračná tvá hbitost
ku skoku neměla zde příležitost;
tys cnostný z nutnosti, ne z pouhé lásky!
A Kristu chceš své ukazovat vrásky,
své rány, hnáty vyschlé dlouhým postem?
I život v poušti byl ti hříchu mostem,
a spása duše je ti ořech tvrdý,
tys zatracen již tím jen, že jsi hrdý,
tvá pýcha, bejlí, dobro v tobě dusí. —
Mně žíti v středu vašem se již hnusí.«

A bratrů pláč a štkání znělo v tichu
a Hilarion pokračoval:

»Mnichu,
kdo pravil tobě, že jsi vyvolený?
Má proto žití tvé mít více ceny,
žes jeho strom vzal z obecného lesa
a zvlášť přesadil, aby nad nebesa
moh' volněj vznášet korunu svou zlatou?
A tento život duši tvé je ztrátou:
či noc když podává ti dum svých číši,
rci, jsi-li při tom Bohu o vlas bližší?
A práce tvá? — Co na ní? — ty jen vraždy
se na hodinách dopouštíš a každý
tvůj okamžik je tvého hříchu sítí.
Sup hor by s tebou nezměnil své žití.

Ó buďme upřímní, již v poušti žijem!
Tak Antonín to nesnil s Pachomiem,
my jejich vzor jsme pošlapali v bláto
a vzali hrdou nečinnost jen za to.
my uspáváme svědomí své denně,
a tím, že těla vyrvali jsme ženě,
dáváme duši horšímu zlu — snění —
a propadáme kletbě otupění;
jsme stíny jen, jenž ve taláru chodí,
a loutky, Satan na šňůře jež vodí,
lžem sobě zásluhy a těžké muky
i stigma Kristovo ve dlaně ruky,
i plápolavý jazyk apoštolů;
jsme v propasti a sníme o vrcholu,
chcem světem být a svět jest beze hrází,
chcem věčnost obejmout — nám život schází.

Zda smím vás obviňovat? nesmím nechci,
jsme všickni lidé bezbranní a křehcí,
a věřím rád, že každý z vás v svém mládí
v svém srdci cítil vše, co Kristus radí,
a z dobré vůle provazem stáh' bedra,
by nesl se mnou tíhu dne i vedra;
to všecko vím a nic vám nevytýkám.
Šat pýchy první s duše svojí svlikám,
a pouze tvrdím, já nemohu déle
tak žíti chabě, líně, otupěle,
já musím od vás, musím v svět a hlavu
dél ve jho zvyku klást — v tom nezřím slávu —
v mých žilách vře to, v hlavě mé to buší:
Vstaň z bídy svojí, poznej, že jsi duší,
střes okovy, hruď ponoř v pravdy moři,
jsi víc než hvězda, která v mlze hoří,
jsi víc než rosa, která na květ padá,
jsi víc než strom, jenž mízu jarní žádá:
neb ty chceš Boha, chceš jej obejmouti.
vstaň, červe, z prachu, andělem spěj k pouti!«

Žár divoký, který mu z očí svítil,
jej stopil v lesk, ba kol i stěny vznítil;
mnich hlavou zdál se dotýkati stropu.
Ve srdcích všech on viděl světlou stopu,
již zanechal tam plamennou svou řečí.
On věděl, že jich ňadra kruší meči,
stál nad nimi, jak žnec nad sžatým lánem.

A pravil dále:

»Noc válčila s ránem,
já vidění měl. Pozvolna se spouští
mha na mé oči; já stál náhle v poušti

a dlouho šel jsem, sny mi v duši květly.
V tom po svém boku viděl jsem stín světlý;
děl vlídně: ‚Půjdu s tebou!‘ — Jak chceš, Pane! —
A mlčky šli jsme; náhle krok náš stane
u močálu, pln bláta, špíny, kalu
ten rozkládal se před námi, a v žalu
jsem viděl, dál že nemožno jít věru.
V tom stíny rozeznávat moh' jsem v šeru,
a rostly v davy a též v krátké chvíli
u močálu se s námi zastavily;
dál chtěly, ač si rady nevěděly,
a rostla noc a močál tměl se celý:
můj průvodce si na rameno sáhnul,
a k mému podivu kříž s něho stáhnul,
a vrh' jej přes močál, takže byl mostem,
a davy rázem po tom dřevu prostém
se hrnuly ve nedočkavém zmatku,
a tísnily se, ba vypukly v hádku.
a každý chtěl jít první po tom dřevu.
Můj průvodce stál klidném ve úsměvu
a pravil tiše: ‚Nuže, přejdi taky!‘
Tu s bázní k němu pozvedl jsem zraky,
a viděl krve stopy v zlatém vlasu,
tvář plnou požehnání, plnou jasu,
a oko velké, jako blankyt čisté,
i klesl jsem a zvolal: »Nikdy, Kriste,
tak nesnížím tvůj kříž, bych po něm šlapal,
za prostředek jej svého štěstí chápal,
on příliš vznešený, a těžce želím,
že ti, jimž měl být požehnáním celým,
jej vyznávají, když jim to jde k duhu,
a z něho štěstí dělají si sluhu.
Já nepřejdu — spíš sám se vrhnu v močál!«
A světlý stín, jenž náhle růsti počal,

se sklonil ke mně, políbil mne v čelo,
a v jitra zoři, v níž se nebe skvělo,
se rozplynul a s ním vidění moje.
Má zprahlá duše pila chladu zdroje
a v duši mé to stálo vryto blesky,
mé prchly pochyby, mé prchly stesky,
a moje touhy v chladivý vzduch jitra,
roj bílých holubic, mi letly z nitra.
Ó bratři, na kolena, přelud lichý
zaplašme z duší, vyznávejme hříchy,
Bůh blízko jest, v prach všickni, modlete se!«

A jako vítr když se stočí v lese
a z hloubky duní, tak to chrámem znělo,
o stupně oltářové tloukli čelo
a v pláči lkali: »Vyznávám se Bohu,
že v sítě hříchu často klaď jsem nohu,
blahoslavené vyznávám se Panně,
že po ovoci zla jsem vztáhl dlaně,
i Janu Křtiteli a Pavlu, Petru,
že byl jsem otrok snů a hříčka větrů,
všem svatým lkám svou bídu, hříšník slovem,
a myšlenkou a skutkem, plachým lovem
jsem za vinou spěl jak chrt za kořistí.
A přec můj život, v jeseň svadlé listí,
měl býti dobrých skutků žírnou prstí.
a jest jen býlím v Satanově hrsti,
jež, Kriste, bez tebe on vrhne v plamen.
Měj smilování, bože!«

Mnich děl: »Amen!«

A pozvedl se náhle, vztah' své ruce,
a kráčel k dveřím. Druzí štkali prudce

a cestu jemu zastoupiti chtěli,
a před ním klesali, lem šatu stmělý
mu líbali, on s povznešenou skrání
šel středem jich a svoje požehnání
jen splývat nechal s rtů na jejich hlavy.
Pak vyšel z chrámu velký, shovívavý,
děl hlasem hromu ještě na zápraží:

»Ať za mnou jít se nikdo neodváží!«

II.

Hilarion k lidu.

Ven vyšel, ale děs jej schvátil náhle.
Kol chatek mnichů v smutné poušti zprahlé,
kam padl zrak, vše vlnilo se davy,
a stály hustě, hlava vedle hlavy,
a byli muži, ženy, byly děti,
a s berlou kněží a o holi kmeti,
a všickni přišli rázem v této chvíli,
by odejít mu odsud zabránili.
Je vychrlila vše poušť beze hrází:
ti z Majumy sem přišli a ti z Gazy,
ti z Elusy, jíž on dal poklad víry,
ti z Facidie, kol níž mořské víry
hřmí stálou bouří v nocích bez měsíce;
jak stáli zde, jich bylo na tisíce,
a všickni k němu v žalu ruce vzpjali,
a »Neopouštěj kraj náš!« hlasně lkali,
»Ó zůstaň s námi!« — »Tvoř zde dál své divy!«

Stál Hilarion dlouho tichý, snivý,
pak rukou kynul. Davy stichly rázem.

»Proč nenecháte plaza býti plazem
a orla orlem? V srdci hlas nám zvoní:
Pán vítr jest, kam dechne, tam se skloní
mdlá třtina, lidská vůle, jak list svislý.
Svůj cíl z nás každý nosí ve své mysli:

já nechám vás, vy nechte mne. Jsem starý,
chci klid a ticho, poslední ty dary,
jež před smrtí si žádat, snad je hříchem.
Však vezmu ten hřích na se, líp než pychem
a marnou slávou ztratit cestu k ráji.
Jsme harfa, na níž prsty Boha hrají. —
Co na mně chcete? To zde poušti není,
zde mnoho práce, málo utrpení;
zde mnoho snahy, ale málo činů,
zde schovat lze se před vedrem v chat stínu,
zde dobrá voda, palmy štědré příliš;
zde jásáš, mnichu, myslíš-li, že kvílíš,
zde shon a ruch, a já chci ticho hrobu.
Ó nechte mne, dost dlouhou žil jsem dobu
zde v středu vašem. Neznámý chci býti,
jeť sláva měch, zkad Satan dává píti,
by omámil nás cestou v propast snáze.
Jest pokušení: ale v rovnováze
nás drží samota a bolest těla.
Ó nechte mne, dokud se jitro bělá,
bych urazit moh' veliký kus cesty,
bych nepolekán vesnicemi, městy
moh' žíti lidem ne, leč pouze Bohu
Váš pláč jest těžká koule na mou nohu.
a vaše zraky závaží mým křídlům.
Proč nechcete, bych božství věčným zřídlům
stál blíž než vy? Co mně jest po vás tady,
co vaše lodi s vašimi mě stády?
Co po tom je mi, že tvůj velbloud, brachu,
jest ďáblem posedlý? Co potom, v prachu
že vlečeš ty zas zmrzačené oudy?
Co jest mi do tvé plachty, do tvé hroudy?
Co do tvých vředů, co mi, žes ty slepý?
Můj život džbán, já rozbíjel ho v střepy,

a všem vám tekla z něho spásy voda.
Teď nechte mne! Pán sršeň jest a bodá
mou duši, musím dál, chci žíti v skrytu,
bez přání, touhy, myšlenky a citu,
jak v poli kámen, jako řasa v moři.
Ó nechte mne, chci píti věčnou zoři!«

Chtěl jíti, ale davy temně hřměly,
a hrnuly se k němu jako včely,
a mniši vyšli z chat a před ním klekli.
On vytrh' se, jak tigr divý, vzteklý,
svou berlou jal se tlouci v tvrdou půdu.

»Dál! z cesty! co chci pouze, dělat budu,
vy chcete, bych byl na Ježíši zrádcem,
bych černá ovce kráčel s celým stádcem
tou cestou tmy, jež dlážděna jest sliby?
Co tady? Nevím, komu se zde líbí.
Blud Arianů smrdí kolem vzduchem.
Ó nechte mne, mně nelze klidným duchem
se dívat na řádění divé luzy,
na prázdné chrámy, na ty skutky hrůzy,
jež na ovčinci tvém se dějí, Pane,
na oltáře tvé v bláto rozšlapané,
na vraždění tvých synů mečem, slovem.
Ó nechte mne! Jdu za nebesy lovem!«

A znova se jim vytrh' jak moh' prudce.

Šat chytali mu, líbali mu ruce
a prosili, a lkali bez ustání.

Na Hesychia opat kynul dlaní
řka: »Přiveď osla sem, chci trochu jeti,

jsem slabý příliš«. Stalo se. V tom děti
se vyrojily jak motýli z davu
a mnicha obklopily, kladly hlavu
na jeho nohy, aby nemoh' dále.
On nad nimi stál roven mračné skále,
pak střás' je, jako prach střásáme s šatu.
Sed' na osla a ujeti chtěl v chvatu,
leč jako zdi po stranách davy stály
a nepustily jej a stále lkaly.
I pravil k nim: »Za svědka beru Boha,
že neustoupí-li zpět vaše noha,
já nucen zůstanu, však ústa moje
ta nedotknou se chladivého zdroje,
ni sousto pokrmu je neovláží,
na písek lehnu, kde žár nejvíc praží,
až hladem umru. Smrt má na vás padni!«

Však nyní oni jak on byli chladni,
na místech zůstali, kde stáli právě;
pak táborem se rozložili v trávě,
jak řetěz objali kol Thebaidu;
chléb, jejž přinesli s sebou, jedli v klidu
a modlili se, když kles' večer k zemi.

V svou chatu zašel Hilarion němý.

III.

N o c.

Noc na poušti jest jitro v duši lidské.
Sny, zápasy a dumy gigantické
se jako hvězdy z lůna tmy jí noří,
a v srdcích jako strážné ohně hoří,
kterými věčnost znamení nám dává.

Noc byla tichá, veliká a tmavá
a plna vůně, která nad ní táhla,
ve kmitu hvězd se zdálo, že poušť zprahlá
má úsměv v zkamenělém obličeji
Ve mraků řasách andělové spějí,
a hvězdy svítí křídel jejich péry.
Na obzoru par kotouč modrošerý
se vzmáhá, roste, dělí a zas pojí,
jak stíny mrtvých tam by v divém boji
se potýkaly. Kde zem s pouští splývá,
jak zlaté oko Orion se dívá,
hvězd tlumy v hloubce jako písek zlatý
se slabě třesou.

Dřímou mnišské chaty,
leč mniši nikoli, noc jim jest ránem:
tu duše nejlíp mluví se svým Pánem.
tu nejlíp ze svých zpovídá se hříchů,
v své rány kape balsám klidu v tichu.

Sen, Satana léč, nadarmo ji láká.
teď ona pták, jenž letí nad oblaka.
a v etheru se jako hvězda třese.
Vy chcete dobří být? — Ó modlete se;
však svatými-li před Pánem být chcete,
tu na modlitbách bděte! bděte! bděte!

Nad zemí táhlo cos jak smutné vzdechy,
snad hlídajících andělá to dechy;
slyš, nyní zpěv! Jde s nebe, nebo z hloubí,
dva hlasy spolu sváří se a snoubí
a rostou výš, pět jiných v tón ten padlo,
sta duší v zpěv ten lásku svoji kladlo,
svou víru, vášeň, nenasytné touhy.
A byl to hymnus velký, slavný, dlouhý;
již pod širým zde nebem rozloženi
krok Hilaria střehli, v toto pění
své hlasy vmísili. Ten zpěv zněl nocí
pln lahody a veleby a moci,
a chvílemi, kdy chvěl se v umírání,
jej provázelo vzdálených lvů řvaní.

Hymna mnichů při nočním bdění na poušti:

Když v noci všecky hlasy usínají,
ty promluv, Pane, v hloubi srdce nám.
v tmách snů když jiných těla umdlívají,
ty budiž sluncem nám!

Když v noci každý přikrývá své údy,
ty, Pane, duše přikryj radostí!
Jak lidé svlékají šat, svlíkni bludy,
a hříchy s úzkostí!

Do útěchy své, která neoklame,
nám duše zahal jako ve rubáš,
ať světa proud se marně o nás láme,
o budiž naše stráž!

Myšlenku posvěť, která v duchu zkvětá,
a stesky naše v andělský zlaď zpěv,
Beránku, Choti, Zdroji, Chlebe světa,
v svém světle nám se zjev!

Tak z hluboka a mohutně to znělo,
že přilákán zved' purpurové čelo
z vln písku plný měsíc a se díval
po širé poušti, ký sbor duchů zpíval
tu hymnu noci, útěchy a klidu.
Ve sborech kolem černé stíny lidu
se tměly, tmavé jako mnichů chatky.
A dále hučel nápěv snivý, sladký,
a vzdechem u Edenu prahu zmíral,
kde zlatou váhu anděl v ruce svíral.

V té chvíli Hilarion vyšel z chýše,
žák jeho Hesychius za ním tiše;
šli mezi davy, dále trochu stranou.
Jak dechy noci ze hluboka vanou!
Jak svítí hvězdy! Jaký mír a vůně!

Hesychius.

Čí srdce, otče, pochybnostmi stůně,
ten musí ozdravěti v také noci.

Hilarion.

Pak na smrt stůňu, nebo nemá moci
víc nad mou duší vesmír neobsáhlý.
Jsem více nežli poušť ta kolem zprahlý;
já žízním. Vy mi nechcete dát píti.

Hesychius.

Což nestačí ti, otče, naše žití?
Co dělat víc lze, co se dělat sluší,
by nebes mír se navrátil v tvou duši?

Hilarion.

Má duše studna, v níž se světlo stalo,
co děláme zde, věř, jest všecko málo;
ta léta v poušti strávena jsou mžikem,
a naše práce? Satan jhem svým, zvykem,
nás zkrotil všecky; zvykli jsme již postu,
a naše modlitba? Ach, po tom mostu
již nedojde z nás žádný k bráně nebe!

Hesychius.

Co tedy dělat, otče?

Hilarion.

Zapřít sebe,
to první jest a slední přikázání;
své tělo zkrušit, zrnko písku v dlani,
žít jenom duchem, blíže přijít Bohu.

Hesychius.

Když dělám ale všecko, co jen mohu?

Hilarion.

Co může, dělá každý, to je snadné;
když pustíš s ruky kámen, jistě padne,
však dělat víc než můžeš, to jest jiné.
Duch křídla dostává, když tělo hyne.
Chci zničit se, bych před Pánem byl všecko:
Já odevzdal se Bohu, slabé děcko,
já rozdal jmění chudým a sám chudý
jsem záhy opustil vše světa bludy.
Let šedesát jsem v poušti žil, byl chorý
od postu, vírou svou jsem nosil hory
a uzdravoval nemocné svým slovem.
Můj celý život — obíleným rovem;
toť pouhé nic, je třeba znova začít.
Své síly dlužno dle své vůle páčit,
ne vůli podle sil. Teď noc jsem tmavá.

Hesychius.

Co trápí tebe? Vždyť jsi bratří hlava. —

Hilarion.

To právě, rád bych posledním chtěl býti.
Mne umořuje toto vaše žití,
mně otravou jest duch té lidské slávy,
mne urážejí tyto hlučné davy;
co chtějí na mně?

Hesychius.

Těš se jejich lásce.

Hilarion.

A prodej při tom duši s ďáblem v sázce.
Ne, nikoli, já musím odejíti.

Mně poustevníků velký příklad svítí,
jež v Egyptě jsem viděl; ti přec žijí!
ve skalních děrách bez šatů se kryjí.
Já jednoho zřel, říza jeho hrubá
jej nechránila před vlhkem, jímž gubba
vždy mokvala, v ní žil on třicet roků,
a když se často voda v divém toku
z děr tajných vynořila, on v ní k pasu
stál pevný, úsměv v tváři, radost v hlasu!
A jiný tak šel za svým velkým cílem,
pil pouze vodu pošpiněnou jílem,
v svůj brloh pustil šakala a lvici,
však nikdy člověka. Ples ráje v líci
mu vepsal anděl smrti odlétaje.

Hesychius

A nelze jinak dojíti bran ráje?

Hilarion.

Snad jinému lze jinak přijít k spáse,
mně ale všady nebe zamyká se;
mně kyne pouze ve zničení těla
klíč, jímž se brána otevře mi celá.
Ó závrať to, o nebes opojení,
myšlence jedné posvětit své bdění,
se obětovat bez falše a celý!
Být stále nadšen, odhodlán a vřelý,
mít v duši strunu, jež se stále chvěje,
jen v jednom žít, co v duši jen se děje,
a nebe, moře, hvězdy, zvěř a vlny
a celý vesmír velký, tajuplný,
jen zrcadlem své udělati duši,
a Boha v sobě najíti, jejž tuší.
To pravý život!

Hesychius.

Jsou však povinnosti,
jež k světu víží nás —

Hilarion.

Ó dost, ó dosti!
Tu strunu znám a dobře vím, čím zvučí.
Však ducha samota jen pěstí, učí,
a povinnost můž' výmluvou se státi,
kdy duch se chvěje, v boj se krutý dáti.
Dřív na svém pracuj, synu, posvěcení,
zkruš tělo dřív a otevř bránu bdění,
zkad svaté zjevy nakloní se k tobě.
Strom života pak vzroste na tvém hrobě.

Hesychius.

A bratr vedle může zhynout bludem?

Hilarion.

Ví dobře o něm Pán, či my snad budem
za všecky hříchy světa odpovídat?
Hleď dříve práh své vlastní duše hlídat!
Kde psáno jest, že člověk ve svět hozen
jest pro celek a pro společnost zrozen?
Bys Bohu bližší byl na světa pouti,
to starost tvá, nechť věčně tebe rmoutí!
Buď dobrý k všemu, co ti přijde v dráhu,
však nejdřív vyrvat prastarému vrahu
hleď svoji duši! A když tato křičí
po samotě, tu pošlap trpasličí
to hejno úsluh, k jiným povinností.
Ne stejný duch se v každém těle hostí,
můj, samoty syn, zpět chce k matce svojí.

Hesychius.

Ó chápu nyní, v jakém chvíš se boji!
Však marně, otče; zříš kolem ty davy?

Hilarion.

Voj Faraona větší byl a dravý,
a přece Mojžíš přešel rudé moře:
Já nepopustím, nechť svým postem zhynu.

Hesychius

Toť samovražda otče, moh' bys vinu
si udělati prahem ku zásluze?

A Hilarion zamkl se v hrůze.
Již svítalo a bílé pruhy světla,
jak poušť by kolem liliemi zkvětla.
se táhly. Hvězdy bledly na své dráze,
a stádo lvů šlo píti ku oáze.

IV.

Exodus.

Co Hilarion nesvlažil svá ústa,
den čtvrtý již, a jeho touha vzrůstá
po samotě, čím větší hlad jej trápí.
Žár zimničný v něm vře, v lesk divný stápí
tvář vybledlou, na které stopy slzí.
Jest mdlý a slabý, cítí, že již brzy
v něm dohoří ta jiskra, jíž zvem žití.
Zří na poušť, jak se v dálce v slunci třpytí,
na blankyt čistý, modrem svým až děsný,
a těžce lapá dech a znova ve sny
se hříží duchem, který v mhu se halí.
I zdá se mu, ty davy — to jsou skály,
ne lidé víc — pak zase myslí, tmavý
že přelud tísní jej, že tyto davy,
jež kolem vidí v táborech a stráži,
jsou dílem jeho ducha, a zas váží
snů obrazy a skutečnost, a neví,
kde tato začíná, kde mizí zjevy.
Ba chvílemi si myslí v divé křeči,
ty zástupy že Satana jsou léčí,
by sklamal jej a od Boha jej vzdálil.
I vztyčí se a mluví, jakby šálil
jej děsný přelud — a zas klesne k zemi.

Šlo k poledni; obklíčen bratry všemi
se vzpřímil z mdloby, Hesychiu kynul,
by svolal dav. Slov nesouvislých řinul

se příval z jeho úst, když zřel jak mračna
se valit blíže zástupy:

— »Jest lačna
má duše samoty, chce k bohu jíti!
Ó mluvte, co jste přišli tady zříti?
Kmet bezbranný na horkém písku leží,
a slova jdou mu z vyprahlých úst s těží
jak kapky z houby, když jest vyždímaná.
Já nikoli, vy pokoušíte Pána;
já k němu chci a vy mne nepouštíte;
vy nevíte, jak hluboké a skryté
jsou zdroje, s vrchu samoty jež tekou,
jak velbloudi se vaše duše vlekou
svým prachem. Máte vztek, že křídla nosím.

Již nezlobím se, ale pláču; prosím,
co dobrého kdy vyšlo vám z mé ruky,
stůj před vámi! Či chcete, moje muky
by Kristovým se vyrovnaly záhy?
S tím souhlasím, když chcete, lehnu nahý
si do písku, kde nejvíc slunce praží,
a všickni vy, již tady jste mi stráží,
mne k zemi přibijte a poplvejte,
z bodláku pouště korunu mi dejte,
ať pastvou hmyzu stanu se! — Tmám zvyklí,
k dnu samoty jste nikdy nepronikli,
vy nevíte, co tají ve svém lůně,
co slastí, medu, rozkoše a vůně,
co zjevů rajských! Samota jest moře,
dna nemá, břehu nemá, na obzoře,
kde hasne svět, jí nový otvírá se.
Dech, který hraje v samotáře vlase,
jest jiný, nežli mezi vámi proudí —

A proč k vám mluvím? Bůh je, který soudí,
a jeho vůle platí; on chce tomu,
on, který mluví v ohni, vichru, hromu,
chce, abych v samotě žil k jeho chvále.
Vy můžete zde státi dál a stále,
já půjdu přece, jak má nyní péče.
Bych zaklínal vás, zapřísahal kleče,
vím, platno nic; já patřím ve tvář zrady
a jednám podle toho. Nejste tady,
já nevidím vás, vidím pouze nebe,
já nemluvím víc, pohroužím se v sebe.
Jak libo, zůstaňte, jsem sám, to stačí.«

A Hilarion umlk' v hořkém pláči,
slz ručej tek' mu v sněhobílou bradu.
Tak protkán ostny bolesti a hladu
na prahu svojí chaty ležel ztuhlý;
jen oči jeho, řežavé dva uhly,
že dýše, svědčily.

Kol v tlupě hnutí
a šeptání. Jak v bouře procitnutí
na moři vlny šlo to mezi nimi:
»On klame se!« — »Ať zří, že nejsme zlými!« —
»Jen z lásky jsme tě drželi, jen z přízně!« —
»Nám líto jeho hladu, jeho žízně.« —
»Hle, světec boží, střežit jej, co platné,
on divem strhá naše sítě matné!« —
A rostl ruch a již propukl v bouři,
jak před Samumem, když se nebe chmouří,
ve písku sloupech duní z hloubi země
»On pravdu má!« — »My nevděčné jsme plémě!« —
»Ať jde, když chce!« — »Však on se časem vrátí! —«

»Hle jaká záře čelo jemu zlatí:
když nepustíme jej, co snahy naše?
Bůh unese ho jako Eliáše
na voze vichru při hromu a blesku!« —
»Však kdyby chtěl, on našel by si stezku
a neviděn by prošel mezi námi.
Ať tedy jde za svými myšlenkami!«
A tisíc hrdel zajásalo křikem,
a spojilo se v jednu vřavu mžikem:
»Jsi volný, otče!« — »Jdi!«

A v téže chvíli
jak vlny v moři v dví se rozstoupili.

Jak slova tato slyšel Hilarion,
křik': »Haleluja! Otevřel se Sion!«
Vstal náhle jako mladík, vztyčil hlavu,
a ruce vztáhl přímo proti davu,
hlas jeho hřímal, oko blesky silo:
»Ó chvalte Pána, velké svoje dílo
on dovršil, otevřel oči slepým!
Jsem sám a jdu a divům velkolepým,
jež tají svět, se budu dívat v zraky.
Jdu ke dnu země a jdu nad oblaky!
Jsem hlas, jenž volá, ruka jsem, jež tluče!
Jdu, letím cizím světům do náruče,
na křídle vidění jsem nesen žhavém!
Ve dílnu Boha nahlížím tím právem,
že vyšel jsem z ní posvěcen a čistý!
Z mé duše roste lilie, na listy
jí místo rosy nebes hvězdy kanou.
Jdu hlady mřít a opojit se manou!
Nuž, Haleluja! Na poušť! křičte v plesu.
Do vašich srdcí, jak do skalných tesů,

Bůh uhodil mým slovem jako holí,
a pramen vytrysk'. Já byl dřív strom holý,
pod tíží květů skláním teď své suky;
jdu, požehnání padá s mojí ruky,
nuž tlucte v cymbál, bijte v harfy zlaté,
a hlučně zpívejte ty sloky svaté,
jež Israel pěl, když ve rudém moři
se Faraon oct' s vojskem, vozy, oři.
Jdu, s bohem, bratři, s bohem, sláva Bohu!«

A pevně mužně zaryl v písek nohu,
a berlu vzpjal a kráčel volnou drahou,
již klestili mu. Kráčel pouští nahou.
V tom slunce ohromné již zapadalo,
jak rudá výheň nad obzorem stálo;
i zdálo se, ten kmet čím dále kráčel,
že za sebou stín velký pouští vláčel,
a kolem skrání aureolu žhavou
že zmizel v slunci s povznešenou hlavou.

HILARION

ČÁST DRUHÁ.

I.

Ukřižovaný.

Pustý břeh mořský. V písku zaryty jsou trosky korábu, sem tam kalužiny krve. Stranou leží Hilarion; jest bez sebe, krev mu teče z hlavy. Dva mořští loupežníci ryjí dlouhými kovanými tyčemi v písku, slídíce po kořisti.

První loupežník.

Jak divoce se vlna láme
o skalnatý a příkrý břeh;
je vidět, zlá to bouře byla,
jež koráb tady pohrobila

Druhý loupežník.

A přec tak málo nalézáme!
Snad rozkacený větrů dech
se na rozbitý koráb vrh',
a všecko nazpět v moře strh'.

První loupežník.

Je pravda, tak to vždycky bývá,
kdo bohat, větší štěstí mívá;
tak moře velké, bez hrází
vše lačným jícnem pohltilo,
by poklady své rozmnožilo

Druhý loupežník.

A s prázdnem chuďas odchází.

(Hrabe v písku.)

První loupežník.

Ni mrtvoly, na jejíž ruce
by prsten zlatý mih' se v písku!

Druhý loupežník.

Vír stočil se a mrštil prudce
korábem, viz tu na skalisku
na třísky rozbit stěžně hrot:
je vidět, s jakou silou vbod'
se v tvrdý kámen.

První loupežník.

Povrch vod
je klidný již. Jak šlo to krátce!

Druhý loupežník.

A marná je tu naše práce,
jen hrabej dál, kde nic, tu nic!

(Uzří Hilariona.)

A přece, viz ta bledá líc,
krev chlípí jemu po skráních.

(Oba loupežníci jdou k Hilaríonovi a prohledávají ho.)

První loupežník.

Dle všeho jak se zdá, to mnich,
to hloupý výsměch náhody,
víc žebrák má než tento kmet.

Druhý loupežník.

Viz, kterak chví se jeho ret!

První loupežník.

Strč hákem svým jej do vody!

Hilarion (přišel k sobě a otevřel oči).

Buď chválen Bůh, snad teď jsem sám!
(Rozhliží se kolem.)
Ach, Bože, kde se nalézám?
(K loupežníkům.)
Ó přátele, k vám prosbu mám,
a věřte, chci se odměniti.

První loupežník.

My rádi chcem vám k službám býti.

Hilarion.

Vy zříte provaz mám kol těla,
ten s boků mojich strhněte,
tím ruce moje sepněte.

Druhý loupežník.

Však, pane, krvácíte z čela.

Hilarion.

To, přátele, jen nechte být,
to nevadí, jen přivažte mi
ku tělu ruce, níže k zemi,
pak nohy též mi svažte k sobě,
bych nemoh' vstát, ni dále jít,
a k nohám křížem ruce obě.
Jen hezky s tím se v pospěch dejte,
pak hotovi až budete,
lem habitu mně rozpárejte,
mou úsporu, pár mincí zlatých,
ty v odměnu své práce mějte,
a potom u všech v nebi svatých
mě nechte tady, nechť i zhynu,
a jděte jak po dobrém činu,
dál po svých s myslí veselou.

První loupežník.

To divný patron, na mou čest,
mně při tom skoro úzko jest.

Druhý loupežník.

Tak ležel zde noc po celou
a nyní, když se vkřísí divem,
chce znova umřít — neslýcháno!

První loupežník.

Dnes nešťastné jsme měli ráno,
tak něco přec nám v kořist skápne.

Hilarion.

To otálení jest mi trapné,
já nelákám vás v slibu lživém;
nuž k práci, dokavad jsem živ,
a jestli přec mi nevěříte,
svou odměnu si vemte dřív.

První loupežník.

Nuž když to chcete, má se stát.

(K soudruhovi.)

Ty rozpárej mu zatím šat,
já strhnu provaz s jeho boku
a přivážu jej k skále sem,
kde vír se stáčí ve zátoku.

(Přivazuje Hilariona, svázav mu ruce i nohy, k balvanu, na němž leží; druhý loupežník vybral peníze z habitu a počítá je na dlani.)

Teď za konec tu provaz vem!

Hilarion.

Ať provaz hodně přitužíte,
víc, pevnější ho zdrhněte —
ó jste mi diví loupežníci,
ni obět svázat neumíte!
Tak — nohu k noze sepněte!

První loupežník.

Již stalo se, v jhu vlastních pout
se nemůžete ani hnout.

Hilarion.

Teď naplvejte v moji líci,
a pak vás prosím jménem Krista,
pryč jděte, opusťte ta místa.

První loupežník (k druhému).

Jsem drsný chlap, jsem vrah a žhář,
však naplivati v tuto tvář, —
to nemám síly; pojďme, brachu.

Druhý loupežník.

Cit divný, skoro roven strachu
se vzbouzí, prchněm v tento mžik,
toť zlý duch nebo kouzelník

První loupežník.

Máš peníze?

Druhý loupežník.

Ba pěknou daň
nám moře divně dalo dnes.

První loupežník.

Jen pevněji radš sevři dlaň,
hleď, bys je šťastně domů nes'.

(Odcházejí.)

Hilarion (slabým hlasem).

Ó stůjte, v šatě mém jich víc,
vše vemte, co tam naleznete.
Jen naplvejte na mou líc!

Druhý loupežník
(vrátí se a prohledává Hilariona).

Ó nebesa! to kouzlo kleté,
vše vzal jsem, neměl tam již nic,
a nyní zas v švu rozpáraném
se zlatý, velký peníz blysk'.

První loupežník.

Mně dostačí již dnešní zisk,
já spokojen jsem s dnešním ránem!
Pojď, nežli u své chaty stanem,
dost možná, že to všecko zlato
se v písek změní nám a bláto.

Druhý loupežník (bere peníze).

Tu ještě vezmu zálohu,
leč plivnout v tvář mu, nemohu.

První loupežník.

Ó raděj mu vše zpátky hoď,
a rychle pospěš již a pojď!

(Loupežníci nechají spoutaného Hilariona a kvapně odcházejí. Tento leží dlouhou chvíli v mdlobách, pak značně slabým hlasem, který ustavičně roste v jásavou hymnu.)

Hilarion.

Taks chtěl mne, Pane míti!
Bez vůle, moci, bez hnutí a vlády
vstát nemohu; nemohu také jíti,
má hlava kámen a mé nohy klády,
tvá prška může volně tvář mou šlehat,

tvé slunce může pálit moje tělo,
tvůj hmyz ten může přes mé skráně běhat,
já nesmím svoje zacloniti čelo,
proud může, kdy chce, kyjem vln mne ranit,
    já nemohu se bránit;
ty můžeš blesky psáti po mé lebi
a nemůžeš se skrýti přede mnou,
    já patřím stále k nebi,
a sleduji tvou práci tajemnou;
mé oko všecko zří, má duše všecko cítí:
    Taks chtěl mne míti!

Zda na tvém kříži hůř ti bylo, Pane?
Tys visel tam jen hodin několik,
já budu spjat zde mnohem delší dobu,
tvá tekla krev a moje rovněž kane,
Tys mlčel, nebe slyší však můj křik,
    v němž jásot, ples a dík;
    ó slyš, jsem ústa hrobu,
před tebou tvář svou slunce zahalilo,
však na mne tvoje svítí, svítí, svítí,
na kříži lotrů přátelství ti zbylo,
    však já jsem sám,
vstříc patřím jasu dne i noci šerým tmám,
když hvězdy hasnou, když se východ nítí —
    Taks chtěl mne míti!

Když deště ručeje
zde zatlukou mne v zem,
a písku závěje
nasypou na mne horu,
já v bouřných živlů sporu,
já v svatém tichu noci

bez hnutí, něm,
bez vlády, vůle, moci,
své síly menší v křeči,
však lásku větší, větší, větší!
Zde budu dlíti,
naslouchat duchů řeči,
ze zdrojů světla píti! —
Taks chtěl mne míti!

Jak s proroky jsi mluvíval kdys v ohni,
ó přijď, mým srdcem pohni!

Mám všecko tady nebe, zemi, moře,
v své srdce nechám vcházet blesky zoře,
ve lázni světla skoupám duši svoji,
na křídlech vichřic smím ji k nebi vznést,
a dívati se nočním na orloji
jak padá písek hvězd;
vln ruch a bouře, ptáků děsný skřek,
huk Samumu, když písek pouště deptá:
toť sloky písně, v nichž má duše šeptá
svou radost i svůj vděk!
Jsem nástroj tvůj, ó zlaď mne k svojí chvále,
hrom, posel tvůj, ať přes mne cválá dále,
mé struny budou tobě v jásot zníti —
Taks chtěl mne míti!

Jak učinil jsi velkou moji duši!
Mne všecko k citu vzruší;
vše zřím, vše cítím a vše pochopuji,
vru v ohni tvém a v tvojí vlně pluji,
má duše vesmír celý obepíná.

Hlas.

Tys třtina!

Hilarion.

Tím, že jsem bídné tělo svoje zkrušil,
já poznal, co jsem tušil;
já údy spjal, však roztáh' perutě,
já lítám, ač tkvím nehnutě,
já žiju ve všem a jsem se vším všecko:
já obr jsem!

Hlas (silněji).

Tys děcko!

Hilarion.

Kam ještě dojdu, stále výš se nesu
u vírném plesu;
do hvězd se mísím, pode mnou zem v dáli
se v rubáš mlhy halí,
zřím Světlu v líc!

Hlas (silou hromu).

Tys nic!

Hilarion.

Kdo mluvil zde, čí hlas mi padl v sluch?
Zde s Bohem mluví Hilarion, duch!
Zřím nebe jen a poušť a v dáli moře.

Hlas.

A nezříš vlastní bídu svou a hoře.

Hilarion.

Ký je tvůj tvar?
Zda mlhy cár,
zda ohně plání,
rci bez váhání,
jaký jsi duch;
ve jmenu kříže
přistup sem blíže,
či jsi zlý duch?
Satane starý,
v plamen svůj, vari!

Hlas.

Bych neranil tvé oko smrtelníka,
má bytost světla háv se sebe svlíká,
zříš v mlze mě, jen hvězdy pablesk mdlý,
jenž chví se na mém čele,
ti praví: »Věř mi směle,
já nejsem zlý!«

Hilarion.

U nebes světla stojíš zápraží,
proč mojim křídlům dáváš závaží?
Proč nepřeješ mi, co jsem vymoh' sobě?
Zde na mém hrobě
co chceš?

Hlas.

Vstaň, spěš!
Provazy praskněte!
V prvotní síle

žíly se napněte,
směle se, pato, v půdu vryj!
Buď muž a žij!

(Provazy spadnou s Hilariona, on jest volný a vstane.)

Hilarion.

Proč nenecháš mne? Nač ty klopoty?
Já sotva lem chyt' roucha samoty,
já sotva k rtům jsem sklonil její číš,
a ty již z ruky mi ji vyrážíš!

Hlas.

Z věků víry
k věkům činů,
v prostor širý
tobě kynu;
vstaň a za mnou pojď již, synu!

Hilarion.

Co se děje? Kam se šinu?

(Klesne zpět do mdloby.)

— — —

Chatrč Hilariona hlouběji v poušti, čtyři stopy dlouhá a pět stop vysoká; střechu má z mořské trávy a sítí. Hilarion leží na zemi, otevřené dveře poskytují volný pohled na poušť. Jest večer. Za Hilarionem stojí Duch.

Hilarion.

Kde střed, kde pravda, kde snah cíl?
Ó proč jsem tedy posud žil!
Ty trháš roucho z duše mojí,
že před tebou již naha stojí,
a hluboký mne jímá stud,
když zřím svou vinu a svůj blud.

Duch.

Dřív musíš poznat blud svůj cele,
než velká pravda v pevném těle
se může tobě zjeviti.
Slyš, v této chatce ze sítí,
jsa pokořen a bez moci,
ve studu, hanbě, v těžkém hoři,
ty všecko musíš prodělati,
co prodělali proroci,
když v poušti žili řadou let,
a nežli ve východní zoři
jim poznání strom v srdcích zkvet'.
Jeť krásné, velkým žárem pláti,
však dříve dlužno jest se ptáti,
zda žár ten čistí, neb zda tráví?

Hilarion.

Ó plamen můj byl čistý, žhavý,
a rmutů nebylo v mých snech.

Duch.

A přec tě strávil, na křídlech
že ducha máš jen pahýly.

Hilarion.

Má přání, bílí motýli,
vstříc letla nebi, na jich pel
stín jeden nepaď, já chtěl k Bohu.

Duch.

Ve vlastní léč jsi zapleť nohu,
neb na jedno jsi zapomněl.
Ač bojoval jsi stále s pýchou,
přec nejdřív jí jsi otročil,
až ve sobectví moudrost lichou
jsi přemítáním zabočil.
Tvůj klid, po němž jsi stále planul,
byl, věř mi, sobectví syn přece.
Tys nad vesmírem celým stanul
a chtěl jsi, aby stromem v řece
tvůj pouze duch se zhlížel v něm.
Tak chodils pýchy spjatý jhem.

Hilarion.

Ó cítím, kterak bídný jsem!

Duch.

Když vídával jsi roje hvězd,
zda k sobě děls, čím asi jest
v jich víru malá duše moje?
Vznést myšlenkou se v jejich roje,

tě vždycky málo skonejší,
když zpět ku zemi ve jho svoje
se nenavrátíš silnější!
Co vlastně jsi na světa hroudě,
ty prachu ve všem, vlno v proudě,
víc není z tebe nežli dým,
a přece byl jsi hrdý dosti,
se ani neptat ve své ctnosti:
Co vlastně jsem, co vlastně vím!

Hilarion.

Mně dostačilo zjevení.

Duch.

Rci lépe: Tvoje nadšení!
Teď smělým slovem když jsem strh'
s tvé duše žárnou jeho masku,
já s nebes tebe v propast vrh'.
Vše měls, vše sny jsi objal svými,
vše hotov byl jsi dáti v sázku,
a jednos neměl — neměls lásku.
Ne onu k Bohu plamennou,
jež vzletá křídly ohnivými
nad země rmut, skrz blesk a dýmy,
jíž celý vesmír ozvěnou;
leč onu tichou, účinlivou,
jak dítě smavou, jak květ snivou,
tu, která divy působí,
a zasahá až za hroby.
Tu lásku k lidem apoštolskou,
jíž nenahradíš tajným žárem,
aneb moudrostí kmetů školskou,
tu, která s žebrákovým cárem

se v přízni bratra přátelí,
a chudiny krb zveselí.
V té lásce vaší asketické,
v tom heroickém zapírání,
v těch modlitbách, v tom bičování,
v té půtce s Bohem gigantické
jsi velký, rosteš v nebes dáli,
však v lásce pravé, věř, jsi malý.
Ta láska, jež v tvé hrudi vřela,
ta nenasytná, sopečná,
z tvé duše vzletla, bleskná střela,
však duše sama v jejím květu,
věř, byla klidná, netečná.
Vše nebeszům byls — ničím světu.

Hilarion.

V tom jednal jsem jen přirozeně,
co země, o níž rozmlouváš;
vždyť ráj po krátké časů změně
jest jediný jen domov náš,
tam spěje touha moje všecka,
tam sny i děsné zápasy.
Co život — prázdné ohlasy,
sen, pamět zapomní jej dětská;
zde krátké jenom zastavení,
než k další pouti nasadí
si hvězdná křídla duše v snění.
Co zkusila zde utrpení,
vše později ráj, vše nahradí.
A k němu jde můj všecken cit.

Duch.

Hle, jak sobectví tvého nit
vše snahy tvoje protkává;

ten život, jenž ti otrava,
má stupněm k ráji tobě být!
Ó v jakém děsném bloudíš kruhu!

Hilarion.

Co tedy mohu v světa pouti
si připočísti na zásluhu?
Já zhrdnu žitím, zhrdnu vším,
co můž' mi jeho číše dáti;
já ničeho si nechci přáti,
a všecko to jest sobectvím?
Jak zmije tak se duch můj kroutí
pod patou tvojí v boji zlém.
Co chceš? Vždyť dal jsem vše, co jsem.

Duch.

Strom velký vyrost' z duše tvojí,
však nezřím na něm ovoce.

Hilarion.

Ó snětmi jeho v divém boji
ty nyní třeseš divoce!

Duch.

A dolů přec nic nespadne.

Hilarion.

Ó snění, tuchy záhadné,
mé bdění, posty, slzí rmut,
vše bylo marné, vše byl blud?

Duch.

V svém lkání ustaň na chvíli
a poznáš, jaks byl zpozdilý,
že jistě jsi, že dýcháš, žiješ,
chlad noci lačným retem piješ,
že bolest cítiš, o všem víš,
dost málo ovšem to v tvou žízeň,
leč toto málo, žal svůj, trýzeň,
dáš za neznámou jakous říš
tak ochotně, tak snadno, hravě,
a myslíš k tomu — obětavě!
Jen jednou žiješ na světě;
hrou náhody pár atomů
se shluklo v tvého těla tvar,
a rozprchne se, v podletě
jak svadlé listí se stromu,
a vzácnou tuto jednu chvíli,
ten nevyzpytný nebes dar,
to vření sladké, božské síly,
ten žití pocit blažící,
to všecko, co se nenavrátí,
ty ochoten jsi v oběť dáti
ve víru mysli blouznící?

Hilarion.

Tím právě obět moje větší.

Duch

Ty v šílené se zmítáš křeči.

Hilarion.

Teď jasně vidím, zlý jsi duch;
ty k životu mne lákáš zpět.

tvá slova znějí svůdně v sluch;
v tmu vrať se, odkuds přišel, hned.
Dál nechci slyšet, v mrákotu
se vhroužit chci — tam pouze Bůh.

Duch.

Ty klameš se, ten velký, pravý,
v němž světů vznik a skon a ruch,
on stálý vír a plápol žhavý
se jeví pouze v životu.
Vše nyní jako v mlze zříš,
však přijde čas a pochopíš.
Jak nyní chtěl jsi dospět k němu,
byls od něho vždy dál a dál.
Hleď, raděj přijít na dno všemu,
a poznáš, jak jest marný žal.
V ten pohyb, ruch a vír a směs
vhruž mysli svojí všecku žízeň,
a bohatá tvá bude sklizeň.
tvůj pocit ne žal — ale ples!
Ty poznáš, ze vší radosti
jak člověk hned se vyhostí,
když začne kalně na svět hledět,
a víc, než snese, touží zvědět.
V ten světa vír a rej a chvat
část nejlepší jest vděčně brát,
co dává tobě život krátký,
svit jitra i dech růže sladký,
a největší tu čistou radost,
které jsi posud cizí byl,
tím učiniti sobě zadost,
žes celý život cele žil.
Ty ptáš se, jak Bůh se ti zjeví?

Ó nech ty srázné hlubiny,
kře hořící a hromné zjevy!
Viz vděčnou slzu chudiny,
viz krásu nebe, krásu země,
ciť v srdci radost z života,
a když pak v jejím vlnobití
se člun tvých pochyb ztroskotá,
Bůh nakloní se k tobě jemně,
a poznáš háv, který jej halil,
že bylo vlastní tvoje žití;
rád vypiješ, co v číš ti nalil,
jak žil jsi, budeš vesel mříti,
však miluj lidi, miluj zemi!

(Zmizí).

Hilarion.

Kdo zašustil tu perutěmi?
Již zmizel — ticho — jsem tu sám?
Kdos mluvil zde? Či byl to klam?
Však dobře, moje duše chová
vše zrádná, lživá jeho slova;
to satan byl, zřím jasně již,
zbraň proti němu svatý kříž —
Však podruhé mne nezmámíš!

(Upadne v hluboké snění.)

Duch (objeví se nad spícím, tiše).

Sni jenom dále o svém nebi,
sni, plamenná ty duše bludná;
zde jiných léků zapotřebí,
než bojů svých se octneš u dna!

(Zmizí.)

II.

Baal-Tsephon.

Poušť. V pozadí obrysy pyramid na obzoru, v popředí veliká modla Baala-Tsephona polo zapadlá v písku. Hilarion blíží se v zamyšlení v ruce velikou berlu.

Hilarion (mluví k sobě).

Co mohl proti mně, vše zkusil,
jak mračno na mne leh', mne dusil,
řval jako plachých býků stáda
a jako lačný šakal vyl,
má krupobitím zkrušil záda,
jak zmije se mi zakous' v týl,
a před chatrčí na usvítě
se sténat jal jak malé dítě
U nohou mojich v jeden ráz
se propast náhle otevřela,
a plná síry ohněm vřela,
a v smíchu divém drsný hlas
mé jméno volal po třikráte.
Pak písku spousty vichrem váté
před chaty mojí valil dvéře,
lvem chodil ve dne, vlkem v šeře,
a když jsem ve svém modlení
přec neustal a ve důvěře,
jen v kříži zřel své spasení,
tu pekelný ten lačný pes,
jak gladiator poraněný,
mi z čista jasna k nohám kles',
a sípal, skuhral divné steny
a žebronil a v slzách lkal,
bych v poušti kdes jej pochoval.

Já neustal však v modlitbách,
až obzor zbarvil jitra nach,
ať kočka byl, ať Leviatan,
já s klidnou myslí vždy mu řek':
»Ty Ariman jsi, Gog a Satan«;
a zveď' jsem kříž, by před ním klek'.
Tak vyrostla mi nová síla,
tak zkrušen zmetek stínů podlý;
zřím vítězství pln v boží díla,
jdu světem, kácím temna modly.

Přibliží se mezi řečí k modle Baala-Tsephona. Zastaví se, pozvedne berlu.)

Zde opět jedna — jest již čas,
bys před pravým se Bohem třás',

(Udeří silou do modly.)

a v prach se skácel v jeden ráz.

(Modla dutě zazní a nepohne se, z hloubi země ozve se táhlé dunění a chmurný)

Hlas

Ustup zpátky! —
Proč tak biješ
tělo matky?
Dost na tom, že po mně chodíš,
vzduch můj piješ,
že z mé látky
mlhami se mátoh brodíš,
ten sen krátký,
který žiješ!

Hilarion.

Nové dílo Satanovo.
Kdo jsi, jenž tak vedeš slovo?

Hlas.

Kdo jsi, jenž tak mluvíš ke mně? —
Jsem duch země!

Hilarion.

Země? země? Mrtvá hmota
božím dechem do života
probuzena — jinak hruda.

Hlas.

Ale krví lidskou rudá.

Hilarion.

Země? Prsť, již spláchne vlna.

Hlas.

Ale lidských kostí plna.
Teď však rci, proč tak se katíš,
ubohý?
Nevíš ani sám, v co mlátíš,
co ti klesne pod nohy,
nevíš, že svůj život ztratíš,
ubohý! ubohý! ubohý!

Hilarion (zvedne znova berlu).

Dosti řeči, nemám strachu,
neustanu ve své zlosti,
až tě uzřím ležet v prachu!

Hlas.

Nuže buš v své vlastní kosti!

Hilarion

(uhodí vší silou do modly, ta se nepohne, on ale sám zkácí se v písek

Co se děje?
Modla se směje,
ránu tu však cítím sám.
Byl to klam?
Mne nepolapíš
v sítě své, bych mrtev kles',
musíš padnout ještě dnes.

(Chce znova uhodit modlu, ta začíná se ztráceti do písku, až mu zcela zmizí; země se nad ní srovná.)

Kam se ztápíš?
Stůj mi, stůj!
Ve tvou sluj
chci se vnořit za tebou!
Nedám já se odstrašiti
příšernou tvou lebou,
chci tě zkrušit, zdrtit, zbíti!

(Tepe zuřivě do země na místo, kde zmizela modla; náhle před ním stojí zjev perského vojína s přilbou na hlavě a s oštěpem v ruce.)

Zjev.

S vojskem Kambysovým já jsem tudy táh',
an tu náhle divý Samûm v struny sáh',
zasypal vše, vozy, oře, mužstva šiky železné,
zavýskal nad velkým hrobem v svojí písni vítězné.
Nech mne být,
přej mi klid,
jsem již prach;
staletí jsem dlouho dřímal v země hlubinách.
Nech mne v hrobě,
stav svou zlost,

nebo nikdo nedal práva tobě,
bíti Minulost! (Zmizí.

Hilarion.

Moře bludů, nepravosti!
Kristův kříž zde k světlu most;
má-li ráj se lidstvu sklenout,
musí na to zapomenout!

Hlas (z hloubi země).

Každým vláknem svojich kostí
ty jsi spojen s Minulostí,
dědů krev máš v každé žíle,
jejich tužby, pudy, cíle
nezapřeš!
Vždy se ozve v tobě časem
ohlas žití dávných věků,
pralesů dech tvojím vlasem
bude vlát a v divém vzteku
vždycky obrem povstaneš;
všecky pásky s hmotou přetni,
nad anděla třeba vzletni,
první matky políbení,
lidskou bídu, lidské chtění
nezapřeš!

Hilarion (odcházeje).

Běda, běda, kdo mne sprostí
těchto stínů Minulosti?

III.

Svatba Pirithoova s Hippodamií.

Chata Hilariona, Noc, měsíc v úplňku. Hilarion klečí na modlitbách před křížem. V pozadí jeho lože z mořské trávy.

Sbor duchů (poletuje venku kolem chaty).

Ticho, ticho, kde jsou bozi?
Nymfo! Kde tvých údů vděk?
Joviše blesk darmo hrozí,
Helie, tvůj paprslek
neozáří bohů krásy,
nad níž bílý mrak se klene
jako peří rozptýlené
Venušiných hrdliček!

Když se jaro zemi vrací,
lesy táhne divný vzdech,
bolest v hrdle cítí ptáci,
slzy tekou po kmenech,
zem by chtěla zajásati,
její ples však v žal se vrátí.
Kdo s ní cítí? kdo v ní žije?
Chladně slunce paprsk pije,
v bolestných se zmítá snech.

V rákosí se chvějí dumy,
kde hrál Satyr na šalmaj;
lesy hučí, vlny šumí,
ale země! kde tvůj taj?
Stržena je tvoje říza!

Stromy ovšem stoupá míza,
jako jindy květy pučí,
drozd své mladé písni učí, —
ale země není ráj!

V chatě z uschlé mořské trávy
na modlitbách klečí mnich
vyzáblý a holohlavý,
pot mu teče po skráních.
Bachantko, zas růžovými
v cymbál udeř prsty svými!
Sileni, sem víno v měchu,
ať tou pouští smutných vzdechů
rozlehne se starý smích!

Hlasy z dáli.

Dionise! Jdeme již,
navrací se tvoje říš!

Hilarion (v chatě).

Pro zrození a početí tvé čisté
v soud přísný se mnou nevcházej, ó Kriste;
proud krve tvojí stačí, by zem omyl,
hřích rozptýlil a smrti osten zlomil.

Sbor Silenů (venku.)

Jáký zázrak, žijem zas!
V rozcuchaný, drsný vlas
víno se nám rozseje
jako zlaté krůpěje!

*

Chceš-li pít, zde plný měch!
Cos ti chví se na ústech?
Starý blázen, on se lek',
nepoznává polibek!

Viděti, již dlouho spal,
polibek však již se vzpjal
jako motýl křídlatý,
který bloudí poupaty.

Jako zlatá včelka jest,
čekáš, kam se může snést?
Co jej láká? Co jej zve? —
Maneado! jen prsy tvé!

Je to zase stará zem,
již tu tepu kopytem?
Bachantko! je tvůj to vlas? —
Jaký zázrak, žiju zas!

Hlasy z dáli.

V zvuky flétny křik se mísí:
Adonisi! Adonisi!

Hilarion (v chatě.)

Když anděl přinesl ti kalich muky,
proč zdráhal jsi se brát ho z jeho ruky?
Vždyť věděls dobře, že v něm na dně zkvětá
tak dlouho vytoužená spása světa.

Zda vysílen již zkrvácen a bledý
jsi v chvíli té byl člověk naposledy?

Však na štěstí nám Bůh zvítězil v tobě,
tys přemoh' se, když nevěřils již sobě.

Však bezpočtukrát srdce mé se ptalo,
co s lidstvem, zemí by se bylo stalo,
cit lidský Boha kdyby v tobě schvátil,
a s plnou číší anděl byl se vrátil?

Sbor Kentaurů (z dáli).

Pouští hřímá let náš hbitý,
slyš, zem duní pod kopyty,
prachu vír nás halí tmavý.
Pirithous sňatek slaví,
rychle, rychle na cestu,
ukradněme nevěstu! (Zaniknou.)

Hlasy z dáli.

Luny plný srp se sklání —
Kde jsi, kde jsi, naše paní?

Sbor Amoretů.

S výsosti nebe
slétáme níž,
nežli si pomyslíš,
tady jsme již.

Otevřem růži,
jasmínu květ,
vyberem, vyssajem
z nich vonný jed.

Jím napustíme
šípů svých hrot,
dostačí, jediný
v hruď když se vboď.

S výsosti nebe
slétáme již,
a jsme již v srdci tvém,
nežli to zvíš!

Hlasy z dáli.

Jaký zázrak! jaký div!
Přišli z keřů, hor a niv!

Sbor duchů.

Jaro! jaro slaví země,
jako druhdy před stalety.
Bůh se jí dotk' rety jemně;
kam pohlédneš, samé květy,
jako bouří hučí les,
od země zpěv blaha letí,
zpívají ho ženy, kmeti,
a ten výskot nahých dětí
ztrácí se až do nebes!

Hlasy.

Věčná radost! věčný ples!

Sbor duchů.

Kdo smí tady truchlit ještě,
čí tu mysl k plesu líná?

Nad hlavami květů deště
a kol sebe hrozny vína,
břečtan objal skalný tes,
dolů tryská vodopády,
v jeho řasách Oreády
skrývají své plné vnady,
než jim Satyr v náruč kles'.

Hlasy.

Věčná radost! věčný ples!

Sbor duchů.

Narcis kyne snivým okem
nad zrcadlem spící vody,
čeká, až snad plným bokem
nymfa zčeří tiché brody,
stopy kroků tají vřes.
Za Hyllasem větví clona
shnula se tmavá, vonná,
nač tu kývá anemona?
Proč tak divě voní bez?

Hlasy.

Věčná radost! věčný ples!

Sbor duchů.

Není smrti! Velká paní
vyjasní zrak truchlosnivý,
všecko slaví z mrtvých vstání,
v slunci stkví se opět nivy,

a řetězem z růží Děs
v středu země spoután stená:
nad světem zas vládne změna,
silou muž a něhou žena
život mění do nebes!

Hlasy.

Věčná radost! věčný ples!

Hilarion (v chatě).

Před soudem tvojím jak se třesu, Pane,
můj vlas jak vstává a můj pot, hle, kane;
co bude ze mne, až tvá trouba zazní,
a moudří toho světa budou blázni?

Ty pochybnost jsi vrazil v naše lebky,
a slzy matek dals nám do kolébky,
v úmyslů símě vložils lítost skutků,
jsme děti mdloby, zatracení, smutku.

Mrak nad námi a šero v naší hrudi.
Ó jak nám bude, až nás anděl vzbudí,
až zachvěje se v ruce tvojí váha,
a v hříších bude každá duže nahá?

Měj smilování, věčný slitovníku,
zkruš Satana, jenž roven ku ptáčníku
nás v sítě jal, však nebožáky, ptáky,
ku zdrojům věčným v ráj pusť nad oblaky!

Hlasy (venku).

Co to z dálí letí sem,
slyšte, kterak duní zem
pod Kentaurů kopytem!

(V oblaku prachu blíží se tlum Kentaurův unášejících spoutanou nahou Hippodamii.)

Kentauři.

Letěli jsme mlhami,
ale jsou již za námi.

Jiní.

S kameny a oštěpy
Lapithů roj sveřepý
již se blíží kvapně sem,
kam svou kořist ukryjem?

Kentauři.

Vrhneme se na jich roj,
rychle v šik a rychle v boj!

Chiron.

Tady chatka! Proklatá
než ta luza stihne nás,
zabušíme na vrata.

Kentauři.

Ale rychle! kvapí čas!

(Kentauři buší na dvéře chaty Hilariona. Tento neotvírá, zatím blíží se v mračnu prachu Lapithé a dorážeji na Kentaury; tito prolomí dvéře a vrhnou Hippodamii na lože Hilariona. Tento vstane, vytrhne kříž ze země a postaví se proti nim.)

Hilarion.

Co tu chcete,
plémě kleté?
Zpátky, děti Satana!

Hlasy (venku).

Běda, zašly krásné časy,
clona vděků, clona krásy
servaná jest, strhaná!

Hilarion.

Co ten přelud tady?
Co mi ženské vnady?
Zaklínám tě, zmiz,
jsi-li pekla hmyz!

(Část Kentaurů vrhne se do boje s Lapithy. Rachot hromový a dunění země; část jich obrátí se proti Hilarionu.)

Hlasy (venku).

Běda, běda, hmotné síle
podleh' zářný ideál,
vysoko vzlet', ale cíle
nedospěl, ač po něm plál;
a ten pláč znít bude věky,
v šumu stromů, v huku řeky,
v bouři moře, v tichu skal.

Hilarion (buší křížem do Kentauru).

Zhlť vás země,
dračí plémě,
noc již celou
s duší bdělou

poslouchal jsem vaše vřesky,
kol mé chaty,
jež mír svatý
rušily a v moje stesky
a v mou píseň Boha lačnou
zněly notou vysměvačnou.
Rychle zpátky
od mé chatky!

(Kentauři povali Hilariona na lože vedle spoutané Hippodamie. Kolem chaty rozlehá se pustý, divoký smích. Hilarion podlehá v boji. V tom z daleka je slyšeti silný hlas zpívající:)

Když v noci všecky hlasy usínají,
ty promluv, Pane, v hloubi srdce nám;
v tmách snů když jiných těla umdlívají,
ty budiž slunce nám!

(Hilarion vzpřímí se.)

Hilarion.

Ký to hlas?
Přišel v čas,
síla má se vrací,
vzhůru k nové práci!
Jitra jas
nad pouští se zvedá!

Hlasy (venku.)

Běda! běda! běda!

(Kentauři ustupují, jitro vniká do chaty plným proudem světla. Kde na loži byla Hippodamie, leží široký pruh jasu. Z dálky blíží se víc a více zpěv:)

Myšlenku posvěť, jež nám v mysli zkvétá,
a stesky naše v andělský zlaď zpěv.

Hilarion (se vší sílou).

Beránku, Choti, Zdroji, Chlebe světa,
v svém světle se nám zjev!

(Klesne v mdlobách na zem. Kentauři, podobni velkým skupinám mraků, mizejí na obzoru. Na dvéře chaty silné rány. Když Hilarion otevře oči, klečí nad ním žák jeho Hesychius a líbá mu ruce.)

Hesychius.

Můj otče, vstaň, jak dlouho ležíš v mdlobě!
Ach, odpusť, odpusť, že jsem přišel k tobě,
mně nedalo to, já tě hledal v poušti
jak ztraceného, jak hledáme v houšti
květ zázračný, jenž každou bolest zhojí.
Ó přej, ať mohu zlíbat hlavu tvoji,
ty žiješ posud, ale v jaké muce!
Mé slzy, otče, tekou na tvé ruce,
zda cítíš je, já, Hesychius, tady
u tebe klečím, tvojí sněžné brady
můj ret se dotýká, mé oko pláče. . . .

Hilarion.

Kdo probouzí to srdce moje, spáče?
Ty, synu můj, což láska ve mně zbyla,
tys za mnou šel? Ó, mně nezbyla síla
tě obejmout. — Jak? Vidím v skutku tebe?
Bůh trestá mne, on ukáže mi nebe,
však nesmím tam, ač unaven jsem poutí.
Tys tady — nemohu tě obejmouti,
má ruka matně bloudí ve tvém vlase,
však v srdci jásot: Člověkem jsem zase,
mám někoho, kdo se mnou v světě cítí;
ó synu, synu, plné ruce kvítí
ty házíš na mou lebku nevděčníka!

Hesychius.

Ty nezamítáš mne? Ó Bože!

Hilarion.

Svliká
má duše staré šaty v krátkém čase.
Ty věrné srdce, člověkem jsem zase,
mám komu žít a tím jsem bližší Bohu.

Hesychius.

Ó vezmi vše, čím jsem, čím být ti mohu!

(Klesnou si v slzách v objetí. Nad poušti vychazi slunce.)

IV.

Pouť za Smrtí.

A slunce stálo na obzoru,
by v moře písku lehlo zas,
a posavade v rozhovoru
ti mniši trávili svůj čas;
co námitek, co vyptávání,
co domluv jemných, objímání,
a jestli zamlčení krátké
v jich živé řeči nastalo,
ó jak jim bylo dvakrát sladké,
neb nových plesů chystalo
jim oboum srdce láskou vroucí.
Hilarionu se tu zdálo,
že Hesychia cenil málo,
zřel velikou v něm jasnou duši,
po pravdy výšinách se pnoucí,
jež věří pevně vše, co tuší,
a při tom byl mu jako děcko
tak přítulný, tak plný něhy,
tak lačný, obejmouti všecko,
tak upřímný a synovský.
A Hesychiu Hilarion
víc nebyl ten kmet obrovský,
víc neměl v očích divé žehy,
kterými chtěl kdys dobýt Sion,
víc ne tu přísnost v každém tahu,
jež cestou k srdci mezí byla;
zřel v jeho oku mírnou vláhu,

zřel, kterak v něm se zrcadlila
jen duše prosta nádhery,
snivá jak letní večery,
a velká jako půlnoc hvězdná.
Tak seděli a zářné světy
když rozlétly se z klínu bezdna,
jich modlitbou se chvěly rety
a známá hymna bdících mnichů,
teď dvojím hlasem zpívaná,
se rozléhala v pouště tichu,
leč velkolepé Hossana
v ní zlatou strunou plesu hrálo,
a jak z vod hvězda prokmitalo.

Když dozpívali, nad svou hlavou
tep křídel náhle slyšeli,
zrak pozvedli a peruť tmavou
se k zemi snášet viděli.
Pták velký letěl roven mraku,
měl pecen chleba ve zobáku,
vleť, v chýš jej složil na jich stůl,
a odleť jako přilíť sem.
Děl Hilarion s úsměvem:
»Dřív nosil vždycky pecnu půl;
Pán dobře ví, že dnes mám hosty,
v čas na své sluhy vzpomenul.«

Pak večeřeli chléb ten prostý
a vzdavše díky jak se sluší,
na chvíli ponořili duši
ve rozjímání koupel svatou,
a brzy zase myslí vzňatou
zrak vnořen k hvězdám nahoru

se pohroužili v hovoru,
jenž před půlnocí neustal.

A Hilarion zvlášť se ptal,
zda pohanství strom ještě buji,
kmen jeho polo podťatý
se novými skví poupaty?
Kde jsou ty sekty a jak slují?
Jak bratři v Thebaidě žijí,
co nového na cestě zřel?
A Hesychius vyprávěl,
jak poznal různé sbory mnichů,
jak bydlí a co jedí, pijí,
jak postí se a tuhou prací
jak plejí z duší koukol hříchů,
jak ruka jejich modly kácí.
A větším leskem v nebes hloubi
se hvězdy velké rozžehly,
když oba k spánku ulehli.

Čas byl, kdy s nebem duch se loučil,
okřídlen v novém nadšení
otvírá bránu vidění;
tu Hilarion náhle vstal,
snil, kdos na dvéře zaklepal,
i vzpřímil se a naslouchal.

Zas nové rány na dvéře,
kmet silný ve své důvěře
šel ku dveřím, je otevřel,
před sebou mnicha státi zřel;
byl obrovité postavy
a řízou černou zahalený
byl až ku patám od hlavy.

Tvář neviděl, neb v kapuc dlouhou
se tajila, pás otočený
byl provazem, jenž světlou prouhou
mu dolů na kraj kutny splýval,
a v jejích stinných záhybech
se růženec jak zmije kýval.

»Buď pochválen od tvorů všech
ten, který na výsostech sídlí
a stejně skrývá svými křídly
ráj, naši zem, i pekla důl,
kde hynou duše v plamenech!«
děl Hilarion zvučným hlasem.

Mnich pouze hlavou pokyvnul,
však mlčky stál, kde chaty práh;
co z něho válo, to byl strach.

V tom plný měsíc zářným jasem
vpaď mezi dvéře a plál v nich.

»Když chválíš Boha, nejsi ďasem,«
děl Hilarion; »což jsi němý?
Chceš nocleh snad, na holé zemi
máš vedle mne tu místa dost.«

A vážně v luny paprscích
zavrtěl hlavou noční host,
a opět stál jak přimrazen,
jak přelud, který zrodil sen.

Tu Hilarion kročil blíž
a pozvedaje vstříc mu kříž,
mu rázem kápi s tváře zveď

a ustoupil a hrůzou zbleď,
co smrtelným svým zrakem shleď.
Skráň kostlivce mu zela vstříc
a z rámu kápě bezmasá
se ukláněla siná líc,
kde nos, tam díra, v důlkách očí
cos pálo modrou, divnou září,
tak bludička v kmen shnilý skočí,
a jako zvláštní okrasa
těch šklebících se, děsných tváří
obletal kosti shnilý vlas,
a v měsíci se smutně třás'.
Tu Hilarion sklonil zraky
a viděl místo rukou hnát
a místo nohou — kosti taky.

»Jdeš, posle Boha, pro mne snad?«
děl Hilarion, při tom cítil.
jak úzkostí se chvěl mu hlas

Smrt zavrtěla hlavou zas.

»Anebo — ne, to nechce Bůh,
zde sladký dřímá sen můj druh,
můj Hesychius přišel právě,
jak tonoucí jsem se ho chytil,
on mladost nes' mé šedé hlavě,
mám vidět, by se před mým zrakem
tvou kosou raněn ve prach zřítil?
Ó jediným nás zahal mrakem,
loď s ním, já bez něho jsem vrakem!«

Kles' k Hesychiu na kolena
a cítil, jak mu v srdci vzrůstá

cit mocný, divný, beze jmena.
Ten tiše spal a jeho ústa,
na nichž se luny záře skvěla,
jak modlitbou se ve snu chvěla.

Chyť Hilarion jeho ruce,
a plaché zraky v děsné muce
ku zjevu na práh upíral,
ten bez pohnutí, chmurně stál,
jak z jeho muk by radost měl.

Pak zvolna hlavou zavrtěl.

»Jej tedy nechceš, posle boží!«
Vzkřik' Hilarion a se vzchopil.
»V můj život všecko zasij hloží,
jež může lidem dáti svět,
jen ušetř tento mladý květ!
Co tedy chceš? co dělat mám?«

Zjev příšerné své oko vtopil
v Hilariona obličej,
pak zvolna kynul holým hnátem,
jak chtěl by říci: Vzchop se chvatem!

»Mám probuditi také jej?«
děl Hilarion ruky vzmachem
na Hesychia ukazuje.
A zvolna hlavou pohybuje
zjev přisvědčil.

Ač chvěl se strachem,
přec Hilarion ze všech sil
třás' druhem, až jej probudil

»Vstaň rychle, plášť na bedra hoď
a bez reptání se mnou pojď!«

Vstal Hesychius mlčky v ráz,
znal příliš dobře tento hlas,
a věděl, co jest poslušnost.
Před nimi kráčel noční host,
však Hilarion pozor dával,
zda Hesychius též jej vidí,
jej přímo na to ptát se bál.
Leč tento tiše krok svůj řídí
dle kroků mistra, cestou ranní
jenž hodinky si předříkával,
a ve důvěře hlavu sklání.
Tak stále šli, již východ vzplál,
za Smrtí mlčky dál a dál. —

A večer se zas na zem spouští.

I nocovali klidně v poušti,
pár datlí ta vždy dala jim;
den druhý prošel, přešel třetí.
»Kam jdeme, otče?« — »Což já vím,«
děl Hilarion drsně. krátce:
»Pán dělníky šle, kde jest práce.«

A zase země večer světí;
ve houšti na oase stinné
jím pohostinný oddech kyne,
tam celá mnichů Thebaida
lybické pouště prahy hlídá
Jak bratry zde je pohostili,
když ku spánku se uložili,
zřel Hilarion hrůzný zjev,
od jeho boku ani chvíli

jenž nehnul se, že zmizel náhle,
jak mizí přelud v poušti sprahlé.
Však ráno když se probudili,
tu uvítal je žalný zpěv,
jenž hrůzou kmetu hrdlo stáh',
tak ohromila jej ta zpráva;
mnich, jenž byl svaté obce hlava,
do rána ležel na marách.

Když na poušti jej pochovali,
v slzách se s bratry rozžehnali,
neznámou cestou dál se brali,
smrt stále napřed, oni za ní
ve modlitbě a v rozjímání
šli s nakloněnou k zemi skrání.

Kdo může říci, kolikráte
zář slunce zřeli uhasínat
a nepočetné hvězdy zlaté
poušť démantovým věncem spínat?
Kdo říci můž', co v zápětí
jim Smrt urvala obětí?
Šli stále jako mezek v stoupě
a poznávali, kterak skoupě
poušť smělé svoje děti hostí;
šli, často v písku bílé kosti
se mihly jim a děcka hlasem
kdes lačný šakal skučel časem.

Na prahu Thebaidy nové
se octli jednou, večer byl.
»Kdo opatem zde, jak se zove?«
se Hilarion mnicha tázal,

jenž vedle tvrdou zemi ryl,
neb cítil zde jich cesty cíl.
Na jednu chatku ten ukázal
řka: »Vejděte tam, naše hlava,
náš velký otec Antonín
před smrtí svou vás očekává.
Ó že jste přišli, Bohu sláva!
než vstoupí v Smrti věčný stín!«

A vedl je a vešli v chýž,
však nad ložem Smrt stála již.

* *
*

To spíš byl brloh šelmy dravé
do jícnu vhlouben černé skály,
že oči vnikše v nitro tmavé,
se s těží na šer navykaly,
a s velkou prací rozeznaly
cos tmavšího v té tmavé směsi.
To bylo lože, zkad se zvedal
a vstříc jim kynul matný stín,
on, mnichů otec Antonín.
Svou rukou jejich ruce hledal,
leč jeho zrak již bloudil kdesi
v neznámých světech nad nebesy.

Antonín.

Ó díky Bohu, že jsi přišel;
přes prostor pouště tys mne slyšel,
tys musil přijít, neb moc lásky
tak nesmírná jest, veliká,
že srdce strun se dotýká,

byť třeba světy mezi nimi.
Zde tma, ty nezříš moje vrásky,
ni bílý vlas můj plesnivý,
to lépe jest, rty pouze mdlými
ti sotva všecko říci mohu,
a život — mně byl blaživý —
pak rád odevzdám v ruce Bohu.
Když cítil jsem, že smrti hrot
se v moje vetché tělo vboď
(neb duši, vím to, neporuší),
tu s klidnou a vždy jasnou duší
jsem všecky bratry zavolal,
z nich nástupce si volit chtěje
dle řádu svého obyčeje.
Však ale běda, jaký žal,
ni jednoho jsem neshledal,
jenž mým by přáním dostačil,
jenž zapření by prošed školu
plál čistou láskou apoštolů.
A Smrti stín již přikvačil,
stál nad mým ložem neúprosný
a dechem svým mne omráčil
Tu upomínky paprsk rosný
jak zázrakem mne nazpět veď,
do čaruplných mládí let
Já prošel v mysli mnichy všecky,
jež vychoval jsem řadou roků,
již rostli mile po mém boku,
ať pouště lem neb klášter řecký
je skrýval v svatém zapomnění,
vše objalo tu moje snění.
Z všech jediný. Hilarione,
tys dostačil mým touhám všem,
ó prosím, dědictví mé vem;

viz, jak mé oko v slzách tone,
dřív nelze opustit mi zem,
dřív nemohu zpět v nebes říš,
mou prosbu dokud nesplníš.
U lože mého stála Smrt
a chtěla zpět svůj hlíny podíl,
a čenichala jako chrt,
jenž očekává, by mu hodil
pán kořisti část zaslouženou,
a já se svíjel na kolenou,
neb kvapil čas již a bez rádce
jsem nechtěl nechat svoje stádce.
Tu v křeči divé jsem se vytýčil
a k Smrti děl: »Dřív nemáš míti
tu křehkou schránku mého žití,
již dávno jsem již postem zničil,
než opatřím svou vůli sední;
vstaň, posle Boha, hnát svůj zvedni
a světa krajem rychle spěj,
Hilariona vyhledej!
Já nevím, v kterém světa kraji
se lidským zrakům v bázni tají,
to vyšetřiti tvá je věc,
dřív ale, přísahám to nebi,
ni vlas neskřivíš na mé lebi!«
A rychle povstal kostlivec
a přivedl tě vůlí Boha
přes písky, slatě, lada mnohá;
tys v pravý čas mi přišel přec.
Má vůle poslední jest krátká;
zde v odkaz vezmi růženec
a tento plášť — mé všecko jmění;
teď míru dej mi políbení,
mé obce správa buď ti sladká!

Hilarion.

Tvá láska, otče, příliš štědrá
na vetchá moje a mdlá bedra
ukládá příliš velké břímě;
až v prach se sklání moje týmě
pod jeho tíhou. Otče, slyš! —

Antonín.

Ty o svém stáří hovoříš,
ta výmluva zde málo platí;
jsou věčně mladí, kdož jsou svatí.
Hleď, let mně bylo devadesát,
já tak se zkrušil dlouhým postem,
že začal jsem již v duchu plesat,
můj život že jest k ráji mostem;
že ze všech, jenž jsou v Thebaidě,
jsem největší v své žalné bídě.
Leč kterak poučil mne Pán;
on veď mne k Pavlu pouště prachem
a v zničení jsem poznal strachem,
jak slabý, křehký, bídný stan
jsem ducha jeho, jak v své pýše
jsem domníval se růsti výše,
a zatím v hlíně jsem se plazil.
Ten poznání cit, věř, mne mrazil,
však blahý byl a spasný k tomu;
já pokorný se vrátil domů
a začal teprv znova žít,
a prosby mé se k tomu nesly,
by přál mi Bůh let dlouhých řadou,
ta první leta nahradit,
jež promarnil jsem myslí mladou.

Hilarion.

Ty nazpět upomínky vesly
člun ženeš vděčné mysli mojí;
zřím sebe, slabý jinoch stojí
na prahu Thebaidy tvojí,
tys přijal ho a vychoval.

Antonín.

Tož shledávám jen přirozeně,
by nástupcem se mojím stal.

Hilarion.

Však já jsem podleh' časů změně,
jsem jiný teď a pravím krátce,
jsem neschopný tvé vodit stádce.

Antonín.

Líp řekni, hnusí se ti práce
a namáhání i dne trýzeň.

Hilarion.

Mne týrá božství věčná žízeň.

Antonín.

Líp tobě mnohem v poušti svědčí
se nechat k skále přivázat
a v blouznění a ducha křeči
do vichrů vřavy lkát a lát?
Líp s modlami se rváti v písku?

Hilarion.

Ty víš?

Antonín.

Vím všecko, málo zisku
má církev Krista z toho všeho.

Hilarion.

Já musil zničit ducha zlého,
jenž medem svojí výmluvnosti
mne v sítě svoje stále lákal,
jenž chtěl mne opít minulostí,
tak zasypal mne mořem květů,
že na troskách těch starých světů
jsem jako malé dítě plakal.
Ach, odpusť, první po Bohu
ty svítíš v žití moje hrůzné,
leč, co chceš, splnit nemohu;
jsouť naše cesty příliš různé.
Jak může jiné k blahu vodit,
kdo nehotový v sobě sám,
svit pravdy vyrvati chce tmám,
a bahnem sám se musí brodit?
Co mohu říci bratrům tvým,
ti mnohem více než já vědí,
neb víra jest jich dědictvím
a na všecko jich odpovědí.
Ó nech, ať vrátím se v poušť zpátky!
Jsmeť každý stvořen z jiné látky
pro tichou, účinlivou práci,
jež sbírá hojnou skutků žeň;
tvůj duch, jenž v blaha zdroj se ztrácí,

vždy zažíhal svou pochodeň!
Ty v ducha vzletu přísném, smělém
moh's jiným býti učitelem,
však jiný cíl mně přidělen,
tvůj úděl život a můj sen.
Znám úděl svůj, a byť tvá ústa
jej třeba zvala neplodným,
já jinak nemohu, mně vzrůstá
dvé křídel tenkrát obrovitých,
když nořím se k dnu záhad skrytých;
Bůh mluví se mnou vždy skrz dým.
Ó nech mne jíti nazpět v poušť,
jsem laň, jíž vzata rodná houšť,
jsem vlastní stín svůj — roven hrobu.

Antonín.

Jak přepínáš teď vlastní mdlobu;
což ale, kdyby tebe volal
Pán ústy mými k práci té?
Ó pověz, zda bys neodolal?
Co platno v zdroje ukryté
se nořit duší prahnoucí;
tvá vidění, toť větru dechy
přes harfy struny táhnoucí
a zmírající v dálce vzdechy!
Co platny asketické muky?
Pán vyžaduje dělné ruky,
a kdo se zdráhá vzíti na se
jho díla jeho, věř mi, hřeší!
Buď obrem vlastním ve zápase
a vyber to, co zdravé duchu.
Na rozum tvůj se často věší
snů divých vírné mátohy;

jsi lovec, jenž svou honí tuchu,
a chytáš přelud, ubohý,
klín sobě házíš pod nohy!
Ó vzchop se k činům a buď rek,
své nečinnosti ráznou snahou
hráz pevnou polož, spasný lék,
a v svatyň svojich myšlenek
jen ony vpouštěj dumy snivé,
jež plní duši sladkou vlahou
nebeské lásky účinlivé!

Hilarion.

Snad až mi jindy vzroste síla,
až zcela zmohu všecky bludy,
jichž potopa mne obklíčila,
až ještě více zkruším údy
a ducha svého posvětím,
tvým budu vládnout dědictvím.
Já nejsem schopný vésti rádlo,
síť pouštět pro lov do řeky,
v mou duši trochu ohně spadlo
z těch vidin, jež měl v duši Jan,
na Pathmu zjevy obletán.
V svět jiný, cizí, daleký
mne žene touha, nech mne jíti,
věř, Pavlem každý nemůž' býti!

Antonín.

Vše může být — jen třeba chtíti!

Hilarion.

Ó propusť mne!

Antonín.

Slyš! Než noc k ránu
se na své pouti nakloní,
já musím navrátit se k Pánu,
rýč nad mým hrobem zazvoní:
nuž rozhodni se!

Hilarion.

Nemohu!

Antonín.

Já vykonal svou úlohu;
ať stádce svoje chrání Bůh,
když opustil je přítel, druh,
má naděj slední i má těcha.
Jdi tedy s Bohem, čas můj spěchá.

Hilarion.

Tak propustíš mne?

Antonín.

Bez hněvu
ti dávám s Bohem, druhu milý.

Hilarion.

V mou bolest žádnou úlevu
a žádný balsám v moje rány
a žádnou bližší cestu k cíli?

Antonín.

Tys zamítnul vše. Budiž však!
Než smrti stín se na můj zrak
jak černá peruť noci schýlí,
chci něco v paměť tobě dát:
v tvé vlastní hrudi nechám vzplát
dar zázračné své tvůrčí síly.
Těm duším bludným, jako tvoje,
jež s vesmírem se chtějí bratřit,
v své tužby, zápasy a boje
vždy jitra úsměv touží spatřit,
a pevný, jistý výsledek
snah svojich vzruchu, zápasení
a pochyb, zmítání a snění,
div nejlepší můž' býti lék.
Vem ode mne ten velký dar,
a když tě schvátí tajný žár,
vzlet síly, jež by chtěla bořit,
co vlastně sama nepochopí,
tu vzchop se, a jdi divy tvořit;
pro duše, jež se v mlhách topí;
ku světlu nejlepší jest most
vždy pádná, příkrá skutečnost.
Na hlavu tvoji ruce skládám,
dar síly divů pro tě žádám,
zem v hloubi své i velké moře
i hvězdné šíré výšiny
ti odhaltež své hlubiny,
a světa šírem po prostoře
nic nestůj v cestě tobě zlobou.
Vstaň velký, zhrdej každou mdlobou,
žij k spáse jiných každou dobou!

Hesychius.

Ach, běda, otče, ty již jdeš?
ó pověz, co mně odkážeš?

Antonín.

Buď nástupcem mým; vem tu lásku,
jíž tento zhrdnul, jež mu cizí;
voď bratry v tichém víry svazku
ku zdroji, který nevymizí
z té pouště žití, věčně živý;
kdo čistým srdcem z něho pije,
ten sebe nezná — lidstvu žije;
ten, byť byl třeba pravdy chtivý,
na drsné, příkré cestě k nebi,
věř, divů nemá zapotřebí.
Já myslím práci, myslím snahu,
jež všecky přivésti chce k blahu.
A nyní s Bohem — umírám —
teď naposled sem ruce dejte,
na chvíli bratry zavolejte —
pak se svým Bohem chci být sám.

HILARION.

ČÁST TŘETÍ.

I.

Drak.

I.

Loď stále pomalejší ve svém běhu
jak raněný pták blížila se k břehu,
jenž z dálky, roven černavému mraku,
jak skalnatá sráz příkrá hrozil zraku;
lom pustý, prázdný, bez keře a stromů,
jak stěna kolmá vpuštěn v bouři hromů,
vln zpěněných a rozvaděných stále.
Zrak nevěděl, kde může přistát k skále
ta vetchá loďka, jež jak pírko ptačí
se chvěla zuřivých vln ve chumáči.
Leč lodník, silný muž a ostražitý,
znal dobře cestu, znal i skalné štíty,
a bez bázně běh lodi vykazoval.
Mrak skalin z dálky hrozící se schoval,
jak přijeli blíž, jakby v jedno splynul
s mlh turbanem, jejž kol skrání si vinul;
teď veslem několik ran, chvilek málo,
a údolíčko zelené se smálo
vstříc na plavce v střed skalin, co klín svěží,
jak zázrak vražené: loď čile běží
a hravě hřbety vln podává sobě.

*

Teď vítr zdul jí rázem plachty obě,
a vlny hřebeny své bílé tříští
o hnědá vesla. Již jsou v přístavišti.

II.

Jak nepozdravit zemi? Plavců křiky,
ruch na lodi a v přístavu, toť díky
za šťastnou plavbu k nebi vzlétající.
Byť drsné hlaholy vždy vítězící,
cos hymnou vyznívá z nich, čistě lidský
cit radosti, že žijem, nebo vždycky,
ať vládne člověk živly vůle kynem,
ví přece nejlíp, že jest země synem,
ta vždycky vlídná matka jeho rodná;
tam pro kořeny jeho půda vhodná,
byť větve třeba světa po prostoře
se rozpjaly a přikryly i moře,
duch, stromu toho pták, vždy touží zpátky.
Zem cítit pod nohou zas cit je sladký.
Hluk v přístavu, když loď se šťastně vrací,
jest hymnou plesu po hotové práci,
v něm vědomí vždy slyšíš lidské síly.

A cestující již se rozptýlili;
na palubě zbyl stařec s lodi pánem,
kmet bedra svá měl přepásána lanem,
hůl velkou v ruce se znamením kříže;
ač léty stížen, kráčel bez obtíže,
a blesky důvěry mu z očí plály.
Teď ze záňadří vyndal svitek malý,
a s úsměvem jej podal lodníkovi,
a přátelskými zahovořil slovy:

»Loď tvoje plula jako labuť hladce,
a hoden dělník mzdy jest podle práce;
tvá byla krušná, líbila se Bohu,
já chudý kmet ti málo dáti mohu,
a přece mnoho; svého péra rysem
jsem sdělal druhdy opis svatých písem,
to chceš-li vezmi, s ním ti dám své všecko.«

A lodník odpověděl: »Moje děcko
jsi uzdravil, jsem díky dlužen tobě,
bez tebe leželo by ve vln hrobě,
a já bych sirý ku rodnému břehu
loď nebyl hnal tak u veselém běhu;
jdi nebo zůstaň, co mám, tobě patří.«

A pravil kmet: »Mně zdá se, že jsme bratři
v té chudobě, která se líbí Pánu.
Kdo chudobu má, ten jí nebes manu,
ten s radostí se na svět celý dívá,
ten v ruce Boha klidně odpočívá,
ten s úsměvem se může rozpomníti
na jesle, v nichž jsi, Kriste, musil sníti,
jen osla s volem ku své maje stráži.
Kdo chudý, stojí nebes na zápraží,
jest věčně vesel, nezná žalu, nudy.
Jak, Bože, děkuji ti, že jsem chudý!«

Hlas jeho podobal se chvalozpěvu;
již vystoup' z lodi, nadzemskému zjevu
se rovnal chůzí: lodník hleděl za ním
se srdcem plným díků, požehnáním
krok jeho provázel.

III.

Kmet dále kráčel,
do středu pevniny se hlouběj stáčel;
kraj, zelení jenž smál se u přístavu,
se stále jevil ve přísnějším hávu
lad rozsáhlých, jen místy tráva žlutá
se chvěla větrem, celkem nedotknuta
se zdála země, stády, vozy, pluhem.
A myslil kmet, jak tady v boji tuhém
o skývu chleba se as člověk svíjí.
Krok jeho místy vyplašil pár zmijí,
jež na slunci se v písku vyhřívaly.
A ticho zas a pusto, lada v skály
se měnila, jímž sem tam na úbočí
se zelenala tráva, těcha očí,
však nikoliv co rozvlněné moře,
ve úžlabinách rostla nízko, spoře
a krátce, nebo divý často příval
po bouři s hukotem ji dolů zrýval,
a stopy ručejů těch bylo znáti;
a skály rostly tak, že do závrati
se kupily a léčky kladly noze.
Kmet myslil: Pustý kraj, však přece koze
by stačilo, co může poskytnouti,
však člověka jsem nezřel na své pouti,
to víc mne mate. — A zas kráčel dále.
Chýž viděl zády přitulenou k skále,
i zaměřil k ní rychle cestou sráznou,
leč když tam došel, nalez' chatku prázdnou.

IV.

»Však nejsi prázdna, Bůh v tvých stěnách bydlí,
a blankytnými andělové křídly

tě oblétají v hor posvátném tichu,
neb jsi-li prázdna, jsi jen prázdna hříchu!«
(kmet pomyslil a přestoupil práh chatky),
»když nemáš pána, služ mně na čas krátký,
než k jisté práci vykáže Bůh cestu.«
I našel dosti na ohništi klestu
i chleba v komoře. Noc strávil klidnou.

A sotva jitro září svojí vlídnou
se okny dívalo, již povstal jarý
a vyšel, rozhlížel se kol, zřel páry,
jak šípy zlata protkává je zoře,
a kouzlí duhy v toto vzdušné moře.
Vzal berlu svou a pohrdavě měřil
hrot skály, který nad chýží se šeřil,
a hrozil každou chvíli níž se snésti,
i usmyslil si tuto skálu slézti;
tam volný rozhled rozvlní se oku,
a zjeví se cíl nejistému kroku.

I vstoupal o berlu se podpíraje,
a časem shodil štěrk s pěšiny kraje;
ten dolů letě ohlas v skalách zbouzel.
»Teď kdybych osla měl, ten by se zpouzel
jít cestou touto,« pravil tiše k sobě,
»že nemám ho, jsem volný v každé době;
dle vůle jdu, kam šine se jen noha,
a nemám cíle, pouze chválit Boha« —
»A dobře činit,« hlas mu dodal v duši.

Čím dále stoupal, stezka byla užší,
však neustal kmet, až byl na vrcholu.

Ach, jaký rozhled kolem, výš i dolů!
Stál na té skále, jejíž lebka šerá
tak děsnou lodi být se zdála včera,
a patřil dolů, kam stačily zraky,
a patřil k nebi výše nad oblaky,
jež, stádo labutí, se vzduchem nesly,
a časem na hrot příkré skály klesly,
jak poutí znaveny. Vzduch ostrý, svěží!
A dole jaká propast pod ním leží!
To moře, plocha stříbra, v dálku svítí,
sta jisker zlatých nad ním zří se chvíti,
a běhat po něm, jak by všecky hvězdy
k dnu moře klesly v tajuplné sjezdy,
a nyní z hlubin záři prokmitaly;
a příkré skály kol zátoky stály,
pln vrásek stěny, v kterých žlutým klasem
stvol trávy kýval, nad jich modrým pásem
mhy v dálce ku modrému nebi lnuly.
A kmeta zraky k předu, zpět se pnuly,
vše objímaly; ohleď' se, hle, za ním
skal tesy lnuly ku písčitým stráním,
jež v lada měnily se vlnou dlouhou,
na obzoru zas sepjatou hor prouhou.
Však podivno — ta všecka krása kolem
se zdála mrtva, nad květiny stvolem
se motýl nemih' tu, ni brouček v písku,
pták nerozdělil vzduch, by v srázném trysku
zas v skalách zmizel slídě po kořisti;
ty skály byly jako z kovu, listí
se nezachvělo ani větrů písní,
kraj celý jak by zaklet utkvěl v tísni,
a ztrnul bázní, která k srdci sáhla,
a jako pěstí železnou je stáhla.
Jak v kleštích bylo srdce kmeta jato,

zřel na let oblaků, na slunce zlato,
na stříbro vln a prázdno v srdci cítil.
Jak stébla tonoucí se zpěvu chytil,
a jeho žalm zněl truchlivě tou pouští.

V.

I nevšimnul si, že se hnulo houští
pár kroků před ním; dál svou píseň zpíval.
Zas pohnulo se — někdo se tam skrýval;
a jak dokončil stařec hymnu svoji,
zřel teprv muže; plaše před ním stojí,
jak v rozpacích, šat sedraný a chudý,
jen stěží halil vychrtlé mu údy,
vlas zcuchaný a oblyčej měl bledý,
na bosých nohách byly krve sledy,
jak dral se houštím, úžlabinou tesů.
Ten uhožák měl v zraku stopy děsu,
bál mluvit se, zřel plaše ve tvář kmetu.
»Ach, člověk! Bohu díky!« tomu s retů,
jak hymny poslední verš zvučně sjelo,
»od včíra nevím, co se se mnou dělo;
rci, příteli, kde jsem, kraj divný, cizí,
čím hlouběji jdu, stopa žití mizí,
kde lidé jsou?«

»Tys cizí tady jistě,
neb jinak na tomto bys nestál místě,»
muž pravil plaše kolem otáčeje
své oko, z něhož plála beznaděje;
»jdi rychle odtud, život-li ti milý!«

»Proč stojíš ty zde?«

»Věř mi, ani chvíli,
v níž plák na větev s větve sletí, tady
bych nestál, avšak musím, dbej mé rady
a pusť se dolů svahem, seč jest noha.«

— »Nač báti mám se, všady zem je Boha,
a sílu mám vždy, dokud jest On se mnou,
však jasněj mluv, svou vysvětli řeč temnou!«

— »Čím otálíš, tím motáš se víc v léči,
pojď rychle, oba jsme tu v nebezpečí;
já včera zřel ho, kdy šel píti k moři,
ne v pravo tam, kde v slať se noha boří,
sem v levo dolů, odkud's přišel právě;
pojď rychle!«

A již táh' jej namáhavě
po srázu dolů, až za malou chvíli
pod zakrslým se fíkem zastavili.

»Nuž pro Bůh, mluv přec!«

»Rád ti všecko povím;
já viděl tebe, ukryt byl jsem křovím,
já musil ven, já viděl, kterak láká
jej píseň tvoje z díry —«

— »Koho?«

— »Draka!«

Tím slovem před kmetem se balvan svalil,
taj podivný, v nějž celý kraj se halil,
byl roztržen, teď náhle všecko chápal;

byl sobě slepec, který ve tmách tápal,
a byl by vrazil na sloup vedle cesty.

»Já dobře vím, jsou různé Bohů tresty:
mor, potopa a lité krupobití,
všech živlů hněvy, když se chtějí mstíti,
jim nestačí však. Ve draku je všecko:
tvé pole, tvoje dobytče, tvé děcko
jest obětí, kdy? Nevíš, kde? Řeč marná,
než přijdou bouřky, vzduchu tíha parná
tě upozorní: mrak je na obzoře
a páry závoj nad hlavvu má moře;
než zem se třese, v ňadrech jí to duní,
leč tady ticho, kraj spí na výsluní;
ve zlatu jeho dřímou tiché chaty,
a stáda pasou se u vrchu paty,
v tom on se zjeví a s ním všecka zhouba.
Kde stádo tvoje, jediná tvá chlouba?
Vše na útěku divém ve chomáči!
Však mnohem rychlejší jsou křídla dračí,
a koncem rád jsi, když jen život chráníš.
Vše malomocné, čím se jemu bráníš,
vždyť jeho tělo krunýř tuhý kryje.
Já dvakrát zřel ho. Obrovská ta zmije
má křídla, mrak z nich padá, jak je sehne;
strom přerazí, když ocasem jej šlehne,
zem vypálí, kde spí, jed slintá ústy.
Kraj tento, příteli, tak nebyl pustý,
stád čilé hlasy moh' jsi slyšet v stráních,
z chat vinul modrý kouř se v dobách ranních,
vše bylo čilé, veselé a svěží;
tu přišel drak, kdes pod zemí prý leží
sluj tmavá, kde se vylíhl z par síry.
On zavinil, že pustý je kraj širý,

vše prchlo, nejdřív pastýři a stáda;
on dál se pustil, z hor si vylít' v lada,
a brzy rolník uprch' s dětmi, s ženou.
Kdys přepad' vísku v spánek pohrouženou,
šleh' ocasem, a otevřel si stáje,
a zdávil vše, co našel, odlétaje
na střechy chrlil piršku jisker žhavých,
až zmizel prachu ve kotoučích tmavých.
A rostl při tom, já jej poprv zočil,
tu dvakrát ocas kolem těla točil,
leč podruhé, jen později málo neděl
jsem zhlédl jej, tam na té skále seděl,
a ohon vinul se mu podle skály,
jak černý strom; žral ovce, když byl malý,
však později osly, soumary a voly,
co našel v skalách i co přepad' v poli.
Co zbylo? Odejíti; strach náš vzrůstal,
i odešli jsme.«

— »A jen ty jsi zůstal?«
se tázal kmet, jenž upad' v těžké snění.

»Ne z dobré vůle, to je k pochopení;
já v první chvíly šel též s ostatními,
leč brzy náhled vznikl mezi nimi,
že potvora když vyžere ty lady,
se musí sama umořiti hlady,
neb jinam přesídlit. Jen pohleď kolem,
zrak tvůj se sveze jen po lánu holém,
pták křídlem nezašumí nad tvou skrání,
vše mrtvo, pusto v skalách jako v pláni,
ni stopy zvěře a drak přec je žravý;
i nahlížíš teď, náhled ten jest zdravý,
buď musí hlady umíraje schovat

se někám do skal, neb se vystěhovat.
Leč kterak zvědět výsledek té sázky?
Kdo vyslídí ho? Nikdo z pouhé lásky
ku krajanům se neodvážil na to,
ať slibovali dobytek i zlato.
I usnesli se, los by v tom byl sudím:
pad' na mne. a tak vidíš, kterak trudím
se v této poušti, poslán na výzvědy;
tu hloží tají mne, tu balvan šedý,
stín děsí mne i kámen, jenž sám padá,
a z každé díry potvorného hada
zřím soukat se, kterému rostou křídla.
Já nemám nápoje a nemám jídla,
strach větší jest a zdání moje klamné;
tak plížím se tu, nežli vystřídá mne
druh jiný, stejně losem určen k tomu.
Když přijde noc, na vrchol šplhám stromu,
a čekám, vyjde-li, a v kterou stranu
as zaměří, když noc se kloní k ránu,
pak slezu a se plížím mezi tesy:
Tak všecko plaší mne a všecko děsí «

— »A viděl jsi ho v čase, cos tu strážíš?«

— »Jen jednou tam, kde černá skála vráží
bok ostrý v příboj vln, šel k moři píti;
však věru víckrát nechtěl bych jej zříti!«

— »Vchod jeho skrýše znáš?«

— »Znám pouze jeden;
kdys tesy skalin klamnou stopou veden
jsem zbloudil dál, a viděl rozsedlinu

tak plnou vlhka, plísně, chladu, stínů,
že soudil jsem: zde jícen jeho skrýše;
seč mohl jsem, já rychle prch' a tiše.
Však východů má víc, z nich jeden k moři
se zvolna sklání, druhý kolmo noří
se k středu země — ty však neznám jistě.
Spíš věřil bych, že můž' na každém místě
se zjevit, kde jen chce, vždyť skálu zkruší
svým ohonem, než noha tvoje tuší,
se pohne balvan, letí v propast zřícen.«

— »A ukázati chtěl bys mi ten jícen,
jejž viděl jsi?«

— »Ty chtěl bys, pane?«

— »Ano!

Chci v jeho sluj, než druhé svitne ráno,
já jistě řeknu tobě, zdali mohu
s ním začít boj. Však slušno vlastní vlohu
dřív prozkoumat, než napneme jí k dílu.
Ty cestu ukážeš a Bůh dá sílu,
však nemožno tam jíti bez přípravy.
Pojď nyní se mnou dolů, večer tmavý
líp skryje nás; pojď nyní do mé chatky,
přej tělu přes den poklid spánku sladký,
bys novou silou v noci byl mým vůdcem.
Chci tváří v tvář se setkat s vaším škůdcem,
bys jistou mohl krajanům dát zprávu.

Muž napřed kráčel, kmet naklonil hlavu,
a jeho rty se jako v snění chvěly.

VI.

Ve chatě byli ostatní den celý;
muž klidně spal, kmet hlavu opřel dlaní
a trval v němém, tichém zadumání;
vstal na chvíli a jizbu přešel němý,
zrak brzy upjal k nebi, brzy k zemi,
jak nemoh' by se dočkat, co dál bude.
Když stopilo se v moři slunce rudé,
a stíny rostly, kraj se halil v chmuru,
tu zatřás' druhem: »Vstaň, jest čas, pojď, vzhůru!
Nechť země spí, nám nastává čas k práci,
jen veď mne tam, kde sluj se pod zem ztrácí;
jak uzříš, že se zahnu za skal rohem
a mizím v tmách, pak můžeš jíti s Bohem.
Noc můžeš strávit pod střechou té chatky,
já navrátím se ráno jistě zpátky,
a ostatní ti řeknu, co jsem shledal.«

A velitelsky berlu svoji zvedal,
muž poslušně a mlčky kráčel k dveřím.

Kmet pokračoval cestou. »Jdu, že věřím;
mám proto sílu, nebojím se noci;
zlo násilí jest, jež ustoupí moci,
a moc jest Bůh v nás, jenž dí k nám: Buď stálý!«

A vyšli ven. Kol ticho. Hvězdy plály.

VII.

Šli dlouho mlčky. Krajina kol celá
ráz velkolepé nesmírnosti měla,
skal hřbety, zdálo se že rostou k nebi

a nesou hvězdy na zbrázděné lebi,
pruh červánků trysk' teď za jejich rysy,
že řekl bys, tam obrovský meč visí,
jímž protknula noc slunci srdce žhoucí,
a po kterém krev jeho rudá, vroucí
do moře stekla. Východ ten byl tmavý,
z bran jeho hvězdné rojily se davy,
a plály v hloubi nebes ostrou září.
Zem olověná měla vrásky v tváři,
jsouc rovna stařeně. Srp luny malý
se nořil z modré mlhy, mezi skály
se skrýval časem, aby vyplul brzy,
svit jeho v rýhách skal plál jako slzy.

Šli dlouho mlčky, krok jich odměřený
ve skalách zněl a hasnul bez ozvěny;
muž napřed šel, kmet hbitě za ním kráčel,
kol rohu skály když se krok jich stáčel,
kmet shýbnul se a hrabal; co zveď v hrsti,
to bylo trochu načernalé prsti,
skryl za ňadra ji a zas kráčel dále.
Teď ku šikmé se zatočili skále,
tu obešli a stáli v skalin kruhu.
Na nebi mléčná dráha hvězdnou duhu
svou rozpínala nad tím místem právě,
i viděli, v skal koutě cosi tmavě
jak díra zelo; chlad jim projel kosti.

— »Jsme u cíle!« děl muž, »Mám věru dosti
té výpravy, já navrátím se, v tmavou
jak díru vejdeš.«

Kmet pokynul hlavou
a kráčel k vchodu; jas kryl jeho líce.

VIII.

Jen usmál se a již u vchodu stanul,
chlad mrazný z jícnu do tváře mu vanul,
již pod svou nohou cítil kámen hladký,
však odvrátil se, šel pár kroků zpátky;
tvář posud klidná teď se zachmuřila,
i zdálo se, že sklamala ho síla,
že duši strach, že řetěz spjal mu nohu.

IX.

Seď na skálu a toto pravil k Bohu:

»Jest v světě zlo, proč stvořil jsi je, Pane?
zem v ňadrech má je, v světle hvězdném plane,
a na dně moře ukryto se choulí,
a u člověka železnou je koulí,
jež stěžuje mu těžkou k tobě dráhu.
Vím, všecky síly mají rovnováhu
v tvém díle, ve všem jas a vůle jistá,
jen pro zlo dosud nenašel jsem místa;
ten zlozvuk v díle tvém mi duši rmoutí,
zlem stížen člověk jako červ se kroutí,
kde bez něho by vzletnouti moh' ptákem.
Čím, Pane, asi zlo jest před tvým zrakem?
Či musil zlo jsi tvořit s dobrem spolu?
Je dvojí to květ na jednom snad stvolu,
a člověku jest k volbě ponecháno,
co trhat chce? Ó pravdo, nebes mano,
spíš v obou snad, a chcem-li tebe míti,
snad oba květy musíme si vzíti,
lze dobro beze zla pomyslit sobě?
Či odpusť, Pane, je snad zlo též v tobě

a z tebe plyne v svět, jenž částí tvojí?
Či trvá vesmír, dokud v krutém boji
zlo s dobrem jest? — Má duše tone v smutku.

Z mé dobré vůle klíčí símě skutků,
kdo otráví je, nežli vydá plody?
Kdo zkazil zemi, kdo otrávil vody?
Jed tají v sobě muška křídlozlatá
a vedle růže houba jedovatá
se nadýmá; dost obě místa mají,
pod zrakem tvojím, Pane, obě zrají.
Tvé slunce, kterým zimy krunýř jihne,
proč z bařin páry jedovaté líhne?
Ty necháváš zlo zmáhat se a kvésti.

A máme právo proti zlu boj vésti?
Nač sami vrhati se do záhuby?
Dost času čekat, až se samo zhubí,
neb dokud dílo tvé jest ve souladu,
zlo nikdy nemůž' plnou míti vládu,
jest pouze stín, jejž bytost tvoje vrhá.

Zlo okov jest — a člověk pouta trhá,
zlo balvan jest, a proto jen s ním z cesty;
tím nekladu se mezi tvoje tresty,
když překážím zlu, když chci, tvoje světlo
by ve všech srdcích plálo, hřálo, kvetlo,
když pochodeň tvou zvednu proti stínu!

A zlem je drak ten, jenž spí ve skal klínu,
sněť jedovatá která klasy tráví,

dech bařiny a země výpar žhavý,
zlá míza, jež jest rezem na lupení,
jež v žilách tvorů krev na jedy mění,
jež v srdci lidském závistí se stává
a zlobou, která bořit neustává
to velké dílo světla, dobra, spásy;
zlo, jež se v nemocech a válkách hlásí,
mor, násilí, hlad, pekla celé dílo
se jako symbol v toho draka slilo;
jej zničiti, jest ušlápnout zlu hlavu,
jest činit dobro. Vidím, že jsem v právu.

Já nemohu a nesmím v bídě svojí
tvou dobrotu, ó Věčný, zváti k boji;
Ty ale vidíš těžkou moji muku.
Zlo drtí mne. Ó podej ty mně ruku!
Když zvítězím, to bude důkaz pro mne,
že naklonil's svou slávu mysli skromné.
že v tomto boji staletí a věků,
v němž stále zlo víc mluví ku člověku,
přec dobro zvítězí; že dobro vlastní
jest jádro světa, slovo »Chcem být šťastní!«
že stejné jest se slovem »Buďme dobří!«

Ty kyneš mi, mé myšlenky jsou obři,
má vůle roste zas, já chci a mohu:
jas vzrůstá ve mně. K práci! Sláva Bohu!«

X.

Vstal, jak stín kráčel a již zmizel v sluji.

*

XI.

Již za ním svět a tmy jej obklopují,
chce vztyčit hlavu, ale vrazí v skálu;
jde schoulen, noha vázne ve močálu,
i cítí, pod nohou jak mokvá půda,
on nevidí, však duše dí mu: Rudá
jest krví bařina, jíž krok tvůj břede!
Jde, spíše leze, každou chvíli sjede
krok nejistý do hloubky větší, větší.
Zří neznámému v tvář a chví se v křeči,
když v neurčito svojí holí hmatá.
Na chvíli v půdu vtiskne se mu pata,
a stojí s vytřeštěným zrakem chvíli.
Teď celým tělem ku zemi se chýlí,
a hmatá rukama a hmatá čelem,
jak had se nyní smýká celým tělem
skrz skulinu; teď letí, cosi chytá,
snad kořeny, on neví; nyní vplítá
se na útěku cos mu mezi nohy,
tvář, ruce kámen zranil jemu mnohý,
na ňadrech cítí balvan, dýchá stěží.
Teď rukama se rozmách', cítí, svěží
dech jak mu vane v rozohněné líce,
i znamená, jak chodba víc a více
se šíří kol, víc nenahmatá stropu.
Tvář obrátí, tam tma, leč napřed stopu
zří světlou, jeho zrak tmě navyká si.
Dech mrazný hraje nyní jeho vlasy;
jde směrem, odkud k němu vítr dýše,
jde nyní volně, stane, slouchá tiše,
cos hučí z dálky, aneb sluch jej klamá?
Teď sklání se mu půda pod nohama,
a hukot roste, světlo kmitá spoře.

Teď stojí zas a poznává hlas moře,
a chápe jasně, v oné chodbě stojí,
jíž chodí netvor k moři ku nápoji;
v tmách minul cestu pravou v brloh draka.
Co zbývá mu? Jít zpět! Leč vzduch jej láká,
jde stále za světlem, jež před ním vzrůstá.
Huk moře větší, pod nohou mu hustá
slať šíří se; zde začátek jest vody.
Dál nemůže, neb náhle rostou brody
a zpátky ženou jej — toť příliv právě.
Nic nezbývá, než znova namáhavě
v tmu nazpátek a hmatat podél skály
a hledat poboční vchod. Znova vzpjaly
se ruce jeho, nových temnot nával
jej obklopil; dál skálu ohmatával
a cítil, jak jest vlhká, kterak lepí
se na prsty mu kal; dál lezl slepý,
si svojí holí s křížem pomáhaje;
teď octnul se u kolmé stěny kraje,
roh nahmatal, a otočiv se cítil,
jak nyní v nový chlad a tmu se řítil,
a tušil nyní, že má stopu pravou:
o stěny skalné narážel svou hlavou,
neb chodba kroutila se ve spirále;
však neustal, šel do tmy stále, stále,
až náhle sirný puch mu v líce šlehnul,
zřel do temna a šiji svoji sehnul
a viděl v hloubi cos jak oko pláti;
to oko rostlo, v krátce výheň státi
zřel před sebou, z níž valily se dýmy,
stál u jeskyně, která visutými
se leskla krápníky; v ní viděl draka

XII.

Jak ve podzimním šeru když se smráká,
par šedé kotouče z luk vystupují,
a na chvíli tvář slunce zahalují,
jež rovno výhni zvolna zapadává —
tak dýmu sloupy táhly slují, žhavá
však draka tlama jimi prokmitala.
Spal, pouze z nozder rudá zář mu plála
ve snopech jisker, jež však dostačily,
by stěny i strop v purpur zatopily,
a hasnouce v dým roztály hned hustý;
dech smrdutý ten netvor dýchal ústy,
spal jako v hnízdě stočen v skalném loži.
Kmet pozoroval jej, zřel ostny, hloží,
jímž kryty byly křídel jeho blány,
zřel krunýř šupin, který kryl mu strany,
zřel hřeben na hřbetě jak ocel břitký,
zřel ocas, jak se končí ve závitky,
pln vředů, ryh a bradavic a strupů;
zřel zakrnělé nohy, plnou chlupů
zřel blánu mezi nimi, hrdlo hadí
a hlavu netvárnou. Skal ve pozadí
stál stařec, nad ním roztáh' ruce obě
a pravil vážně:

»Hade, pravím tobě,
tys zlý, svou zlobou pouze jsi mne lákal
v své doupě, stojím zde a teď bych plakal,
jak druhdy Kristus lkal nad hříchů městem.
Leč zloba tvá jest jediným tvým trestem,
ty nemůžeš mi škodit, neb jsem dobrý;
ve dobách pravěku a mezi obry
tvé bylo místo k zápasu a boji.

Kmet bezbranný před tebou nyní stojí,
má lásku v srdci, a ta nejvíc raní.
Ty sneseš kletbu, ne však požehnání,
být dobrým nelze ti, tož musíš zhynout!«

Dým s deštěm jisker neustával vinout
se z nozder draka. Stařec pokračoval:

— »Tys v tuto sluj se jako ve hrob schoval,
však nadarmo; mně nesklame tvé snění,
ty musíš ven, na světlo musíš denní,
kde hřešil jsi, tam smrtí musíš pykat;
leč zatím kříže jařmu uč se zvykat,
ve službě pekla dosti dnů jsi prožil.«
A stařec pozveď hůl a zvolna vložil
ji na šij draka. Jako těžká kláda
když letí s výše, jako náhle padá
dub podťatý, hůl s křížem jen se blýskla
a jako balvan draka k zemi tiskla;
ten procit' nyní, začal cukat údy
a svíjet se, jak ve výhni kov rudý,
jak červ pod nohou poutníka se točí.

A stařec děl: »Ty neotevřeš oči!«
sáh' za ňádra a na víčka mu sypal
prsť černou. Drak se svíjel, úpěl, sípal,
leč každé zrnko této černé hlíny
jej tížilo jak olovo. —

»Tvé viny
slyš, hade, dospěly již ku vrcholu;
chceš vzlétnouti? Zem tíží tebe dolů,
ta země, kterous pustošil, tě tlačí.

tvá síla, zloba, tvoje mstivost dračí
se zmítá pod tou kletbou Hospodina,
k níž odsouzena druhdy v ráji hlína;
ty, prachu, žer teď prach. Jsi odsouzený!«

Pak ustoupil zpět v krápníkové stěny
a mocným hlasem zvolal:

»V tomto koutě
zde budeš ležet v slova mého poutě,
až mocnější hlas vyvolá tě k světlu.
Jen svij se, slintej, cítíš kříž, mou metlu?
Co ohně v tobě, vychrli, bych cestu
měl osvícenou, a pak ve svém trestu
lež, jako bídná, rozšlápnutá zmije,
ty prachu! — Aleluja! Dobro žije!«

Svit rudý šlehl draku z nozder ještě
a plápolavých jisker celé deště
sluj proletly, jež zaplála v nich celá.
Kmet kráčel, kudy přišel, stínů ztmělá
se havěť v díry před ním drala zpátky.

Tak šel, až pozdravil hvězd úsměv sladký.

XIII.

Zem koupala se celá v perlách rosy.
Na dvéře známé chaty klepal kdosi.
Muž otevřel a trnul, neb na prahu
stál ten, jejž vedl; jas měl v každém tahu
a s úsměvem děl k němu: »Vzchop se, druhu,
Bůh v dračí skrýš provodil svého sluhu;

spěš k soudruhům svým, řekni, muži, kmeti
ať přijdou sem, ať přijdou ženy, děti,
den třetí z rána před vchod sluje dračí,
kam doveď jsi mne; spěš, měj křídla ptačí,
a rozhlaš krajem, rozhlaš zemí širou,
že ozbrojený láskou jen a vírou
já. Hilarion, na poušti co žijí,
z těch nejmenší, že potru pekla zmiji,
by zjevny byly velké divy lásky!«

A muž se vzchopil a šel bez otázky.

XIV.

Den třetí vzplanul; prvním na úsvitě
kraj celý hemžil se, i přišli hbitě
a hrnuly se zástupy a davy,
a brzy stály hlava vedle hlavy
před vchodem sluje, jak jim stařec vzkázal.
Druh druha zvědav, nedočkav se tázal,
co stalo se a co se teprv stane.
Všem v srdcích strach i naděje ples plane,
a nejistota jeví se jim v tváři,
zda pravda to a zda se dílo zdaří
I ženy přišly, zůstaly však v zadu,
neb strach je děsil, muži spjati v řadu
vchod k sluji ozbrojeni obstoupili.

Hilarion své dílo v této chvíli
již dokonal, noc celou zabralo mu;
neb skalnatý kraj ten měl málo stromů,
na nahých bedrách skal hloh pouze klíčil

a s klečem dřeň, a přec hranici vztyčil,
než sešli se, před vchodem sluje dračí.

Dav stále rostl, hlava k hlavě tlačí
se v hlučném sboru, ale byli němí —
tak úžas dotknul se jich perutěmi,
dost věří jich, však víc jich pochybuje.

Teď Hilarion klek' před vchodem sluje,
zrak k nebi vzpjal, jas oblil jemu čelo,
v té chvíli právě slunce vycházelo;
on domodliv se obrátil se k davu.

»Já svolal jsem vás, ne však pro svou slávu,
jen byste byli svědky slávy Boha,
jenž velký, svatý, jeden, kterým vloha
»být dobrým« každému jest v duši vseta.
Jen touto dobrotou lze dobýt světa,
ne násilím, a důkaz míti máte.
Ó vězte, všecko jeho vůli svaté
se příčí, co jest zlé, a zhynout musí.
Co spěje ke zlu, rozpadne se v kusy,
a zmizí s tváře země vše, co škodí.
Bůh břehem jest, být dobrým k němu lodí.
To uvažte a žijte blaze tady.
Ty, pastýři, se sdruž se svými lady,
ty, rolníku, se navrať k svému pluhu,
ty, ženo, k chatky krbu, svému druhu,
ty, dítě, k hračce, a ty, starče, k hrobu!
Víc nelze říci. Uvidíte zlobu,
jak zhyne bez násilí, vlastním jedem.
Ó bratří, buďme dobří, neb v tmách jedem
po děsném moři, jež se divě zmítá,

a dobrota jest hvězda, která kmitá,
a milým leskem nad vlnami svítí,
výš ukazujíc, když loď v zmar se řítí.
Květ na sněti a pták je dobrý v lese.
Jak dobří máte být? Ó milujte se!«

Pak obrátil se k sluji, hromu hlasem
své ruce vztáhna pravil:

»Zvu tě ďasem
a Gogem, Balem, Astarotou, hadem
a pekla vyvrhelem, hnusem, smradem,
zlem nejvyšším, jež zmírá v svojí zlobě,
a jménem věčné lásky kážu tobě,
bys opustil svůj brloh, plný stínů,
bys vylez' na světlo, kam tobě kynu,
bys plazil se v své bídě pokořený.
Pro rány Krista, pro Marie steny,
pro dílo šesti dnů, které jsi zkazil,
já poroučím, bys vyšel a se plazil,
kříž na hřbetě, na očích hlínu země!«

A z hloubi skalin dunělo to temně.
Lid stál jak sochy, ženy omdlévaly.
A rostl hluk ten, zachvěly se skály,
drak vynořil se omráčen a zmámen,
kříž Hilaria jako těžký kámen
měl na hřbetě, a schlíplá křídla vláčel
ve prachu, jenž se pod ním v kotouč stáčel;
byl celý slepý, neb na víčkách nesl
prsť země, jak pes k nohám starce klesl
a sklonil hlavu.

Každý děs měl v líci.

A Hilarion zahřměl: »Na hranici!«
a kynul rukou — drak vlez' mezi dříví.

»A nyní ohněm, jenž plá v tobě živý,
jímž často škodils, zapal sama sebe.
Já mohl bych o blesky prosit nebe,
však lépe jest, když vlastním ohněm shoříš
a schránu zla zlem vlastním sám když sboříš!«

Sloup jisker tryskl ihned z nozder hada,
dým vyšleh' rázem a zas k zemi padá,
a bylo vidět draka, jak se svíjí,
jak jeho křídla děsně v dříví bijí
a plamen vzňatý víc tím rozdmychují,
až nové sloupy ohně vyšlehují,
v nichž drak se vztyčil v křeči zoufající;
jak ohnivý sloup stál teď na hranici
a oheň lízal napuchlé mu tělo,
zkad v stružkách hnisu, jedu, krve, spělo,
až kol hranice tekla strouha celá.
Boj poslední! Pak celou tíhou těla
jak stěžeň hořící se rázem sřítil.
Pád jeho v davech jásot hromu vznítil;
jak při povodni bouř kdy strhne jezy,
ryk jejich vybuch', hlasný, beze mezí
směs výkřiků a plesu, jásot, vřava.

A Hilarion tich se země vstává,
kam k modlitbě klek', slzu s oka stírá

a kráčí davem, jenž jej zevšad svírá,
šat, ruce, nohy, stopy jeho líbá,
a kleká před ním, hlavu k zemi shýbá,
by požehnal jim, chce, by zůstal v zemi.
On ale s úsměvem, leč klidný, němý
dál jde svou cestou, v zem skloněnou hlavu,
kde koráb již jej čeká ve přístavu.

II.

O r i o n.

Stál Hilarion na vysoké hoře
a zrakem bloudil kolem po obzoře;
snil, všecky hvězdy že má ve svém nitru.
Noc plná vůně klonila se k jitru,
cos táhlo vzduchem, jakby křídly šuměl.
Tlum duchů, kmet těm zvukům porozuměl.

Píseň hvězd.

Putujem světlem, putujem mhami,
odkud? a kam?
Na ňadrech tmám
tryskáme, blýskáme drahokamy.

Kdo nás v děsné prázdno rozsil?
Světy, světy, blíže k sobě!
Snad jsme perly, které nosil
na své říze v dávné době
velduch světa, dokud vláď;
teď však mrtev s trůnu paď
a my s lemu jeho řízy
v prostor chladný, prázdný, cizí
sjely, a zář naše mizí,
jako slzí vodopád.

Putujem dnes a putujem zítra,
odkud a kam?
Na ňadrech tmám
sníme a chvíme se, jak rosa jitra.

Řineme se v deštích zlatých,
za zrcadla moře máme,
jak chumáče listů svátých
v bezednu se potkáváme,
v kterém ráji strom ten stál,
odkud času nás dech svál?
Výhně žárů, lomy skalné,
propasti a tůně valné,
ze tmy do tmy v pouště dálné
kruh náš vesmír obepjal.

Putujem světlem, putujem tmami,
odkud a kam?
Na ňadrech tmám
tryskáme, blýskáme drahokamy.

Naše píseň velkolepá
jediný je hymnus světa.
pod ním chví se hloubi slepá,
zajásá a světlem zkvétá.
Nápěv svůj má každý kruh,
tento smrt, ten žití vzruch;
nářky, jasy však i plesy,
čím zní slunce i skal tesy,
splývá v jedné valné směsi,
které leká se i Bůh.

Putujem dnes a putujem zítra,
odkud a kam?
Na ňadrech tmám
sníme a chvíme se, jak rosa jitra.

Co jest země? — Zavržená
sestra mdlá z našeho kruhu,
cizím světlem oživená,
z pána dělat chce si sluhu;
myslí: Všemíru jsem střed!
A jest balvan a je led.
Myslí: Kolébka jsem žití!
A jest hrob, kam vše se řítí.
Vzdujme svoje vlnobití,
a kde potom její sled?

Putujem světlem, putujem mhami,
odku a kam?
Na ňadrech tmám
trdskáme, blýskáme drahokamy,
Vesmír je námi!

Hilarion.

Jen dál putujte na své hrdé dráze,
však dostihne vás člověk v svojí snaze,
čas přijde, v kterém nebudete jemu
víc nežli drahokamy v diademu,
neb dobýt světa, člověka jest úkol.
Ó zaplavte jen nebe, plaňte vůkol,
mne vaše zář ni píseň nepoleká,
zřím ve vás trůn, jenž na člověka čeká.

Hlas (s hora).

Kdo tu mluví do hvězd sboru?
Smrtelníka drzý hlas
v jitra píseň, v růžnou zoru
se jak muší křídlo trás'.

Hilarion.

Zřím hvězdu, která zástup druhých hlídá,
že v modru chví se — snad mi odpovídá.

Hlas (blíží se).

Mám se tedy dolů snésti?
Ty mne lákáš, slyš mé zvěsti!

Hilarion.

Na slova má, jež zachvěla se dříve,
ta hvězda roste v kráse velké, divé,
huk moří, hromů, vichrů, vodopádů
mne objímá, jenž před ní, kol ní, vzadu,
ty všecky hvězdy blednou před tím světlem.
Na obzoru kol jitra tuchou zkvětlém
jen ona pánem, vladařem a králem,
jest rudou výhní, v které v shonu stálém
se plameny rvou, tísní objímají,
a světla pruhy kolem rozlévají.
Již blíží se, půl obzoru již kreje
a v jejím středu černý stín se chvěje,
jak mohutný sloup — hvězda již se blíží!
Mé oko s bázní v její žár se hříží,
leč duše silná je a neustoupí.

Mne oblévají kolem nachu sloupy,
již rozeznávám; stín ten gigantický
ve středu jejím dostává tvar lidský,
kýs obr je to s napřaženým lukem.
A hvězda blíží s hromovým se zvukem,
zřím, stařec divý mocné údy halí
do kůží zvířecích, zrak jeho pálí,
a mořem světla, které kolem víří,
zřím, kterak šíp svůj na mé srdce míří.

Orion.

Synu země, zpátky! zpátky!
Na prs země klesni sladký,
tam tvůj život i tvá strava,
tam tvůj vznik i tvoje sláva,
tam tvé boje, vzruch i vzplání,
triumf tvůj i umírání,
tam cíl poslední tvé snahy!
Dokud hlídám nebes prahy
napřaženým tímto lukem,
věř, za srdce svého tlukem
nevystoupíš v říše tyto.
Věčně, věčně bude skryto,
k čemu a proč tyto světy
bezednem jsou rozesety
ve ohromné velebnosti.
Zpátky, na zemi měj dosti!

Hilarion.

Jak strašný jsi, mráz probíhá mé kosti,
rád slovům tvým bych věřil, ale rci mi,
nač touha v nás je vzlétat plamennými
výš perutěmi, když ta touha darmo?

Orion.

Zpátky, skloň svou hlavu v jarmo,
nechť i výš se v světlo ztopíš,
oslněný nepochopíš.
V tomto ohni, v tomto žehu,
na věčnosti děsném břehu,
vaší zemské krásy prostém,
smutným byl bys věru hostem.
Onen život, jenž je tady,
jímž vrou slunci myriady,
nesměrný jest, velkolepý,
k pojmutí tvůj zor jest slepý.

Hilarion.

A tuším přece v srdci plesem vzňatém,
že život lidský vašeho jest bratrem,
že vesmír tůň jest velkých divů plná,
v té tůni všemi jedna zmítá vlna,
i v lůně matky jako v snícím hrobě,
a právem toho citu volám k tobě.

Orion.

Ovšem jedna velká síla
vesmírem se roztříštila,
kapek pár též k zemi sjelo,
a hned žití ruchem vřelo
její schladlé, mrtvé tělo;
ale v nás ta síla hoří,
miliony žárných moří
námi jest a námi tvoří!

Hilarion.

Vím, naše země že jest kapka v řece,
leč na té zemi povstal člověk přece,
v něm síla bezuzdná, jež ve vás hárá,
ve souzvuk zladěna; v něm touha stará,
se rozpnout na vše strany, vůle mocí
jest vedena; v něm hloubka staré noci,
v níž zmítate se jako listí svadlé
se jasní zářném ducha ve zrcadle,
a člověk víc jest nežli vlna v proudu,
než hvězda v reji vašem, nad svou hroudu
on vzletět můž' a přijde čas, kdy vzletí!

Orion.

Ale vždycky jako smetí
ku obzoru jeho hrázím
v jeho kruh jej nazpět srazím.
Rozpnu větru plachty svoje,
vyzvu hrom a blesky v boje.
Větrnou loď jeho v kusy
roztříštím, on zpátky musí!
Kdyby chtěl Bůh v hvězdná sídla
vznést vás, byl by dal vám křídla,
nemáte jich — závěr krátký —
děti země, na zem zpátky!

Hilarion.

Ó věřím, s křídly vzletět, věru snadno,
leč vniknout bez nich vašim tajům na dno,
toť triumf pravý lidského jest ducha,
a věčná jest a neklamná má tucha;
mám víru zas a s ní cit síly sladký.

Orion.

Spustím luk svůj, zpátky, zpátky!

Hilarion.

Proč náhle ale tvoje tvář jest bledá,
proč ustupuješ? Vidím, již se zvedá
král světla, slunce, a ty mizíš v mraku.
Kde paže tvé a luk? Již mému zraku
jen bledá hvězda na obzoru svítí.
Ó vítej, slunce, vítej! Žití! Žití!

III.

Pomsta Venušina.

Jak vítěz Hilarion kráčel světem,
dar divů, jejž vzal z ruky Antonína,
ač jeho hlava plála šedin květem,

Mu krajů nejrůznějších břehy spíná;
a velkým slul, zvěst létla křídlem ptáka,
kde slunce vzchází i kde uhasíná.

Zvlášť v Epidauru co upálil draka,
rost' v lidských myslech, ale starým zvykem
jej samota v klín tiché pouště láká.

A obsypaný slávou, jasy, díkem
on v srdci cítil osten nepokoje,
tich kráčel davů plesajících křikem.

On vstoupil na Maltě vln do příboje
a zastavil val moře vlastním tělem;
na jeho kyn i z pustin tryskly zdroje.

On stařec vetchý, ve nadšení smělém
jak athleta zvítězil ve zápasu,
Bůh Marnas ve prach klesl před ním čelem.

On křikl na Smrt, a ta k jeho hlasu,
pes zakřiknutý, kořist upustila,
on vládl všemu, prostoru i času.

Však často nejvyšší když jeho síla,
když jako obr stanul nad vesmírem,
po tichém štěstí rázem roztoužila

Se jeho duše a ve srdci sirém
zas viděl poušť a družnou svoji chatu,
zas toužil naplnit svou duši mírem,

Jenž usmívá se v červánkovém zlatu,
když noc kolébá zem. I pravil k sobě;
»Jak vítěz položil jsem svoji patu

Na hlavu draka, hrob jsem ustlal zlobě,
a pro člověka dobyl zem i moře,
i hvězdný trůn mu věstil v příští době,

By velký, silný světa na prostoře
žil dobru, lásku pouze vládcem maje;
co zbývá teď mi? Samoto, tys zoře,

Zkad tryská žár, jímž žalosti led taje!
I chytnu opět prsy tvé, tvým klíčem
hrob otevru, z dna jehož svítí ráje!

Zas prostý dělník motykou a rýčem
chci pěstovati pole Adamovo,
mír svatvečera mým jest pouze chtíčem.

Jak velké bylo Antonína slovo!
Ty jistě šťastnejší jsi, Hesychie,
v té lásce, která pouto otrokovo

Svou dlaní krušíc v jeho štěstí žije,
jež nezná sebe, jiných léčí rány
a z oka nešťastníků blaho pije.

Již neptám se, kde tvého ráje brány?
Již neptám se, kde tvého míru studny?
Již neptám se, kde deště rajské many?

Jen zaveď, prosím, v zátiší krok bludný,
kam světa vír a zmatek nezalehá,
v kraj vzdálený, neznámý, málo schůdný.

Na skálu, kol níž divý příboj šlehá,
kde ale v srdci kmeta — samotáře —
květ samoty plá, z něhož prýští něha,

Mír andělů a hvězdných vidin záře!«

*

Po dlouhé plavbě v středozemním moři.
při větru pohodě a modrém nebi,
se dostal na Cypr, leč velmi záhy
zvěst rozletla se krajem: »Hilarion,
mnich zázračný, je zde!« A opět v davech
z Lapethy, Kuria i Salaminy
vše valilo se do Pafu, kde bydlil.
A jako všady slepým zrak on vracel,
a chromým sílu v zmrzačené oudy.
Den dvacátý tak minul, unavený
kdys bloudil na pokraji moře, v mysli
jen samotu měl, klid a zapomnění.
Tu dvanáct tisíc kroků od pobřeží,
kde kupily se zamračené skály,

v nich našel soutěsk, pouze na kolenou
jím prodral se, po malé, těžké pouti
skal rozvaly a troskami dol svěží
mu kynul, plný stromů, keřů, trávy,
a jeho středem malý potok splýval,
a s tichou hudbou skákal přes oblázky.
Ve středu údolíčka, na všech stranách
jež v skály sevřeno se usmívalo,
se chmurná, stará stavba pozvedala,
chrám Venuše, dřív slavný v šírém světě.
Stál zadumán, řad sloupů mramorových
jej opouštěl pozvolna, v husté trávě
již tlela mnohá hlavice a římsa,
leč pro Venuši něco přec tu zbylo,
kře růží, v nádherných jež vodopádech
vše opínaly, sochy pokácené,
i sloupů trosky, chrámu zdi, skal tesy,
ba do chrámu vchod samých růží změtí
byl zatarasen. Smutek vládl kolem
a ticho hluboké den celý, dlouhý.
Zde Hilarion zůstal, malou chatrč
si zroubil blíže skalnatého města,
chrám nechal chrámem, ani plachým zrakem
se neodvážil skrze prales růží
v něj nahlédnout, neb myslil v duši svojí,
co v troskách leží, ať se rozpadává,
já, nové doby syn, zřím v jiné světy.
I začal vzdělávati údolíčko.
Dny klidné měl a byl tu zapomenut.
Leč sotva noc že políbila hory
rtem červánků a svůj pás uvolnila,
tu ve údolí začal nový život,
vše růže otvíraly plachá ňadra
a dýchaly jak za pradávných časů,

kdy ložem byly láskám Venušiným,
tu slavík v každém rozepěl se keři,
a celé moře opojivých písní
se chvělo vzduchem, chvělo, znělo, mřelo
a znova jásalo, jak všecky dumy
tvé, Hellado, tak zpěvné, čaruplné,
by zaklety v ty pusté byly skály,
a jenom při měsíci rozpoutány
zas oživly v slavičích písní zvuku!
A růže svítily a plály nocí
na ňadrech rosné perly, třpytných mušek
roj lětěl vzduchem čistým, azurovým,
a zlatohlávků déšť hned padal v trávu,
když teplý vánek od moře sem zadul;
a velcí motýlové, bájná oka
na křídlech pestrobarvých, těžkých pelem
se v srdce růží nořili, jež samy
ve vlastní žárné vůni omdlévaly.
A s výše nebes plály velké hvězdy,
a stěny chrámu, ve dne chmurné, šedé,
jak úběl svítily ve tmavých stínech,
a rozházené sloupy v husté trávě
se leskly jako nahá ženská těla.
A v takých nocích slýchal Hilarion,
jak z chrámu znějí tajuplné hlasy,
jim zprvu nerozuměl, ale dlouhým
jich zpěvem jat v nich badal, různé tony
si skládal v slova, až jim porozuměl.
I pravil k sobě: »Jistě pln zlých duchů
jest tento chrám, leč vše má svoje právo,
mně nepřekáží smutná jejich píseň,
já myslím jinak, co zpěv jejich sklene,
svou sbořím modlitbou a vše se srovná«
A jindy pravil: »Kdož ví naposledy,

zda duchové to mluví v tichu nočním?
Snad kámen, skála k životu se hlásí
a pod paprskem přívětivé luny
strom, haluz, keř zas nabude řeč starou
a hmota mluví? Bůh jen můž' to soudit!«
Pak sedl na práh svojí malé chaty,
zrak vhroužil ve hvězd zlatou blýskavici
a ducha v moře, v kterém čas a prostor
na jednu splývá tajuplnou vlnu.

A hlasy z chrámu takto hovořily:

První hlas.

Kdo řek' časně z jara míze:
vstoupej v kmen a v snětích hraj?
Dnes však na buku i bříze
vidíš máj!

Kdo řek' zdroji: vlnobití
rozhoupej a výš se vznes!
Dnes však nad vlnou i v sítí
vidíš ples!

Kdo řek' v hnízda úkryt šerý:
Chvěj se písní novou zas?
všady život tisícerý
lesk i jas!

Druhý hlas.

Jak to proudí v žilách země, jaký var!
tam se snoubí, spřádá, skládá tisíc jar,

a pak v síle nevídané najednou to vytryskne,
v stráních květy, perlami to v moři zablýskne!

Já zřel duše zvadlých poupat, větrů dech
svál je všecky, co tu krásy, mrtvých něh!
Náhle z hloubky jak ton flétny zazněl hlas:
jemné žilky růžných lístků, vzplaňte zas!

Mrtvou dívku pochovali v lesa klín,
já zřel kolem ní rej duchů, stín a stín;
z ňader lilje vzrostly z jara, retů nach
usmívá se, utkvěl zářný v růže hlubinách.

Třetí hlas.

V ňadrech země život stálý
od věků se bujně valí,
skály lom i lístek malý,
vše má na něm podíl.

Krásná žena, láskou zpitá,
růžemi a révou krytá,
vínem síly věčné sytá,
leží Země v slunci.

Kol ní steré písně znějí,
nad ní táhnou hvězdy v reji,
a v ní rozkoší se chvějí
kosti tlící obrů.

Čtvrtý hlas.

Tak sama tvoříš týrána jsouc žízní
po věčnosti a boříš díla svoje,

a jásáš radostí a chvíš se v trýzni
a kupíš skály, otvíráš vln zdroje!

Teď myslíš, líp svou upraviti práci,
a zem se chvěje ve základech sirá,
sta bludných planet v bezedno se kácí,
a prostor číš je, v které tma jen čirá!

Teď valíš vlny, moře, moře, moře!
Kraj zatopen, leč od potopy z bahna
ti tryská příští nesmrtelná zoře,
ty řičíš jako jelen žízní prahna.

A náhle opět zemi udivené
plášť královský kol nahých viješ ramen,
jak z křišťálů most vodopád se klene
a steré duhy na sobě má kámen.

Ve tichých rocích skládáš na krystaly,
co stkví se, míhá v ňadrech spící země,
tvůj život jesti jeden porod stálý,
tvůj každý atom zas je nové sémě.

Tak splítáš život stále ve proměně,
jsi jedna nesmírná a nehynoucí,
táž v lístku růže, ve hvězdě i v ženě,
ó Hmoto velká, svatá, všemohoucí!

*

Tak zpívaly ty hlasy v tichých nocích,
a Hilarion uvyk' jejich tonům,
a zdomácněl v tom zátiší a často

se odvážil jít k chrámu blíž, však ve dne
vždy ticho bylo uvnitř, trsy růží
se kupily a tiskly kolem prahu,
a víno divoké a chmel a břečtan
nad vchodem tkaly závoj neprůhledný.
Dny míjely. Hilarion byl klidný,
žil zapomenut, Bohu žil a sobě,
byl spokojen již se vším, na minulost
se díval jako na sen tajuplný
a v přítomnosti, jež ho opájela
nesmírným kouzlem velké, nezkojené
a proudící kol přírody, v těch skalách
se učil zvolna odkrývati Boha.
Víc tichý úsměv nesešel mu s tváře,
své opatroval stromy, keře, květy,
a v nocích naslouchal těm divným hymnám,
jež zněly z chrámu, upíraje oči
ku klenbě nebes ozářené lunou,
kde stálou drahou tiše ubíraly
se věčné hvězdy. Tak míjela leta.

*

Kdys ráno vyšel na práh svojí chaty
a uleknul se; před ním ležel člověk
a svíjel se a úpěl, ruce obě
vstříc jemu vztahoval a hořce plakal.
»Ach odpusť, otče, že v samotu tvoji
jsem odvážil se; strašná však má nemoc
dlít mezi lidmi víc mi nedovolí,
a nikde léku, nikde vyhojení.
Pro lásku věčnou nade mnou se smiluj,
a jeden paprsk divotvorné síly
nech skanout na mé zmrzačené údy,

chtěj, vstanu zdráv a budu chválit Boha!«
Děl Hilarion: »Vidím v tobě nemoc
a bídu zlou a proto vítám tebe;
však pověz, máš snad syna nebo dceru,
již čekají tě, aby tvému stáří
lesk blaženého klidu vykouzlili?
Snad k nim se těšíš, silou uzdravený
až opustíš mou chatku?«

Člověk vzdychnul:
»Já nemám dcery, nemám také syna.«

»Či snad máš druha?« ptal se Hilarion
a Hesychius při tom jeho myslí
se kmitnul v blahé, tiché upomínce.
»Či snad máš druha, který od mladosti
šel s tebou žitím v svazku věrné lásky
a na života svatvečer se těší,
až zázrakem bouř slední jeho zmizí?«

A člověk vzdychnul zas: »Já nemám druha.«

»Ni ženy nemáš?« Ptal se Hilarion.

»Jsem sám, jsem klas, jejž zapomněli ženci,
neb nechtěli jej vidouce, že černá
zlou nemocí, jsem sám a opuštěný.
A více, nenáviděn, lidmi uštván,
od prahu k prahu o kus chleba prose
dny bídné vleku jak had ušlápnutý.
Ó smiluj ty se, vrať mi zdraví zase!«

A Hilarion padl v přemýšlení,
a po chvíli děl měkkým, tichým hlasem:

»Co tedy, muži, k životu tě vábí?
proč nenecháš dál hlodat na svém těle
zmij nemoci, když může pouze smrtí
klid, spása, vykoupení tobě kynout?
Co ještě chceš u stolu, jejž zvem žití?
Ni drobet, ani kůstka pro tě více
již nespadne; jak často k nohám mojím
ve pláči klesia matka, pozvedajíc
sve choré dítě, štkajíc: Vrať mu zdraví!
To pochopil jsem; ale proč ty bídný,
jenž nemáš nikoho, jenž vyvržený
jak žebrák světem ješ, proč ty se chytáš,
jak tonul bysi, posledního stébla,
co ještě chceš?«

A žebrák zvedl hlavu
a sepjal ruce, slzí horké zdroje
mu řinuly se po vrásčitých tvářích
a zaúpěl ze srdce:

»Já chci žíti!« —

Pak ve mdlobě se zřítil k jeho nohám.

Leč Hilarion jako tknutý bleskem,
jenž v jeho srdci rozžeh' jemu světlo,
stál nad žebrákem, němý, zamyšlený.
Chci žíti! slovo prosté, ale propast
v něm zela náhle, kmetovi se zdálo,
jak s chrámu zdí by ozvěnou to znělo.
Chci žíti! to jest, viděti chci slunce,
jak nad moře svou zlatou vznáší hlavu,

chci vidět zemi, kterak pestrých květů
háv obléká; noc, kterak vlasy stínů
tká perlami hvězd; slyšet chci zpěv ptáků,
šum velkých doubrav, hukot vodopádů,
řev skotů, bzukot včel a bouři moře;
chci píti světlo, chci tím vonným vzduchem,
jenž ryzí, země svatý duch kol vane,
se prodchnouti; chci tlukot staré země
dle tluku svého srdce měřit; jásat
chci v bouře hlaholy a v tichý večer,
kdy všecko splývá v stíny, uchem lačným,
vše zvuky lovit, v kterých noc jde na zem;
chci žíti jedním slovem, v tom je všecko;
mám právo k tomu, jsem jen, dokud žiju,
a pohár ten chci dopit celý na dno,
ni jednu krůpěj neodpustím, celý
ať život stálou proměnou mne blaží!«

A Hilarion pozveď obě ruce,
hlas jemu chvěl se, pravil k žebrákovi:
»Bůh láska jest a láska ta je život;
vstaň jménem žití ku životu znova!
Jdi, opusť zdráv ten kraj, žij celý život!«

A slova ještě byla v jeho ústech,
a žebrák vstal a chvalořečil Bohu,
a zmizel v skalách. — Ale ze zdí chrámu
to znělo plně, zvučně, slavným hlasem,
kmet neklamal se: »Život! Život! Život!«

*

Dne toho nepracoval Hilarion,
jen přemýšlel, a když se večer sklonil,
šel údolím. Ký večer kouzla plný!

Vše chvělo se a lesklo cizí něhou,
víc nežli jindy začly růže dýchat,
a sotva za horami zašlo slunce,
sbor slavíků již ozýval se v keřích
a házel perly písní v perly rosy.
Báň nebes temnomodrá první hvězdy
si tkala stříbrné v lem svojí řízy,
srp luny jako duch stál nad horami.
A v myšlenkách stál kmet na prahu chrámu,
zved' hlavu svou, zřel v tiché vlání noci,
v rej světlošek, v kmit rosný, v zeleň tmavou.
zkad plameny se tmavých růží leskly,
a mlčky začal břečtan odhalovat,
jenž tajil v hustých lianech vchod chrámu.
Ten povolil a kmet stál na zápraží;
šer uvítal jej, silná, opojivá
mu vůně stáhla hrdlo, zrak mu přešel;
stál chvíli jako socha, zvolna, zvolna
se vracel v sebe a kol pozoroval.
Co viděl? Růže, růže, růže, růže —
ty bílé a ty rudé, plápolavé,
ty s jemným nádechem, jak první vesny,
ty purpurové krví, tísnily se
jak moře před ním, sloupy, zdi a sochy
jak vodopády květů zatopily,
až k stropu rostly, odkud usmívaly
se dolů, zvěsti radosti a jara;
kam pohled', všady bylo plno růží,
krok jeho stál v růžových listů tísni,
a silná vůně jich se kolem nesla.
Od stropu jako čaloun jemně tkaný
ve svitu luny dlouhé pavučiny
se chvěly; pavouci jak drahokamy
v nich svítili a sem tam lístek růží,

do stříbra nití zachycen, se třásl
jak slza růžová, a zrovna před ním,
jak sřícena by s podstavce sem klesla,
u nohou ležela mu velká paní,
svět celý jejíž druhdy zvučel slávou,
z pěn moře zrozena. Zde spala v růžích;
ty se všech stran jí ňadra, boky, ruce
jak v pouta jímaly, a přec se zdálo,
že tyto růže žijí a že vědí,
co vděků pod jejich se skrývá květem,
neb zachvěly se časem v těžké vůni,
a úběl těla kmitl jimi chvíli,
jak v růže zbloudil stříbrný by paprsk.
Však spanilý tvar nesmrtelné hlavy
byl celý odhalen a dýchal krásu.
A Hilarion patřil v tyto tahy,
jež zdály chvět se v tichém usmívání,
pak na chrám celý ve potopě růží,
a dlouho stál a nevěděl, že slzy
mu tekou z očí přes sepjaté ruce.
A slyšel jako druhdy známé hlasy:

»Jest život velký, nesmrtelný, jeden,
vesmíra ňadry proudí od pravěku;
jen v něm jest spása, vykoupení, éden,
jen v životu Bůh mluví ke člověku.

Na ňadrech matky spící dítě leží,
jak mlhoviny tkví na ňadrech prázdna,
a v žilách obou stejný život běží,
jak vírný proud, jak blýskavice srázná.

Dnes v trosky jeho částky ve zmar klesnou,
by v novém lesku zas povstaly zítra.

jak země květy obnoví se vesnou,
a nová slunce vstanou v záři jitra.

On proudil v mořích, perlové jich pasy
tká stejně jako hvězdy mléčné dráhy,
co jemu prostory, co jemu časy,
co dole, nahoře, co meze, prahy?

Jest život velký, nesmrtelný, jeden,
vesmíra ňadry proudí od pravěku;
jen v něm jest spása, vykoupení, éden,
jen v životu Bůh mluví ke člověku.

Ó chytněte jen jeho prsy valné,
on přečká všecko, on vší projde změnou,
proniká azur, země lůno skalné,
on první k člověku řek': »Ó buď ženou!«

On všady bují, roste, kypí sálá,
když umírá, tu již se znova rodí,
on proudí, teče, valí se a cválá,
jest křídlem, spárem, vichřicí a lodí.

Byl od jakživa, bude bez přestání,
proud jeho věčný nikdo nezastaví,
zem, nebe, moře v jednom objímání —
toť on a člověk jeho střed je pravý.

Jest život velký, nesmrtelný, jeden,
vesmíra ňadry proudí od pravěku:
jen v něm jest spása, vykoupení, éden,
jen v životu Bůh mluví ke člověku.

A jako on, tak lidstvo je též věčné,
mor, války, hlad je více nezahladí,
dál bude bujet v síle nekonečné,
a vstoupí v svoje nesmrtelné mládí.

On v něm se vtělí v celé kráse svojí,
on bude láskou a on bude silou,
on bude něhou i titana zbrojí
a písní těchy, jara zvěstí milou.

A darmo člověk vzbouřen proti němu
jej bude zapírat a ničit v sobě;
on pouze dá mu hvězdy k diademu,
a v posměch na jeho zas vzroste v hrobě.

Nad nudy hořké, jedovaté býlí
on vznese květ svůj, který radost zlatí,
a vstane člověk vědom svojí síly,
jen láska k životu vám život vrátí!«

A Hilarion tiše s nakloněnou
stál hlavou zde — pak chtěl se vrátit domů;
leč noha mdlá, skráň vůní opojená,
vše v jednom víru před ním; odhrnouti
chtěl clonu chmele, břečtanu a růží,
leč nadarmo, mdlá jeho ruka klesla
a růže, jakoby se jemu smály,
víc tísnily se a dýchaly více.
I myslil, dočkám jitra, na hlavici
sed' zkáceného sloupu, snil a dumal,
a nevěděl, že steré stonky růží
jej ovíjely stále hustší sítí;

jen cítil vůni, ale růže rostly
a voněly; noc dál šla svojí drahou.
Kmet usnul na vždy, nevěděl, že z rána
host milý, Hesychius, přišel k němu,
že v jeho poustce celý den jej hledal
a nenašel, a pravil: »Tak byl svatý,
že jako Eliáše v blesknén voze
Bůh vzal jej k sobě za živa i s tělem!«
A zatím střídaly se noc a jitro,
a nad mrtvolu, která spala v růžích,
se stropu často déšť růžových lístků
se snášel jako políbení smíru.
A růže voněly a ptáci pěli,
a nebem modrým tajemně se leskly
na věčné pouti nesmrtelné hvězdy.

POZNÁMKY.

Hlavní motivy k básni této čerpal jsem ze „života sv. Hilariona“, který sepsal sv. Jeronym, podřídiv je ovšem všady své filosofické myšlence, tak že nucen jsem byl i místy přeměniti chronologický pořadek v životě svatého.

Část první.

Stačí poukázati k velkému dílu Montalemberta „Les moines d' occident“, aby se nezdála jednotlivá udání v části této přepjata.

Hlavní myslenky „hymny mnichů při nočním bdění na poušti“ jsou čerpány ze stejnojmenné básně svatého Isaaka Ninivejského.

Gubba slula vyschlá cisterna na poušti, mnohé sloužily za příbytek anachoretům.

Část druhá a třetí.

V celku i detailech odkazuju k jmenovanému životopisu od sv. Jeronyma. (Kap. 5., 6., 7., 8., 36., 39. atd.) Soudný čtenář ostatně pozná dobře, kde mez samostatného tvoření básnického a pouhé legendy.

– – –

OBSAH.

Část první.

Část druhá.

Část třetí.

TOVÁRNÍ ZÁVOD KNIHAŘSKÝ